4

ARKITEKTEN

IEDDELELSER FRA DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

KITEKTEN ÅRG. 60 1958 NR. 4 SIDE 53-72 AFLEVERET TIL POSTVÆSENET 1? FEBRUAR 1958

Otto Mønsteds Kollegium, A/S Dominia, arkitektafdelingen

ARKITEKTEN

Meddelelser fra Danske Arkitekters Landsforbund.
Udgivet af Arkitektens Forlag.

Redaktør: Arkitekt Poul Erik Skriver (ansv. efter presseloven).
Leder af redaktionsudvalget: Arkitekt Johan Pedersen.
Redaktionsudvalg: Arkitekterne Viggo Møller-Jensen, Erik Nilsson, Elliot Hjuler, Henning Meyer og Gehrdt Bornebusch.
Annonceredaktør: Forretningsfører Bertel Barnholdt.
Redaktionssekretærer: Chr. Enevoldsen (tekst), fru Lillian Schmidt (annoncer).
Redaktionens adresse: Bredgade 66, København K, tlf. Minerva 1290.
Udsendelsesdag: Hver anden onsdag. Redaktionen slutter 14 dage før udsendelsesdagen.
Pris: 3 kr. pr. hæfte i løssalg, abonnement 48 kr. årlig.
Signerede artikler står for forfatterens regning, usignerede for den ansvarshavende redaktørs regning. Kun når det udtrykkeligt er angivet, kan artikler ses som et udtryk for Danske Arkitekters Landsforbunds standpunkttagen.

ERINDRINGSLISTE

Kunstindustrimuseet

Kunstindustrimuseet, Bredgade 68, København afholder udstilling af franske textiler fra 12. marts til 26. marts.

Konkurrencer

Nordisk konkurrence om et kunstmuseum i Ålborg. Afleveringsfrist 1. marts 1958. Program med bilag udleveres fra D.A.L.'s sekretariat.

Lokal offentlig konkurrence om en kirke i Zions sogn, Esbjerg. Afleveringsfristen udsat til 1. marts 1958.

International konkurrence om mindesmærke i Auschwitz. Afleveringsfrist: 15. marts 1958. Program til gennemsyn i D.A.L.'s sekretariat. Program med bilag kan rekvireres hos Comite International d'Auschwitz, Weigandhof 5, Wien X, Østrig.

International konkurrence om et rådhus i Toronto. Afleveringsfrist: Forslag skal være afsendt senest 28. marts 1958 – og ikke som meddelt 18. april.

Arkitektur 1957

For de, der ikke har abonneret på tidsskriftet *Arkitektur* i 1957, er der endnu en chance for at få en samlet årgang 1957 med de udkomne 6 numre. Det er dog et begrænset antal, så man skal ikke betænke sig for længe. Årgangens indhold var i korte træk refereret i *Arkitekten* nr. 1, 1958.

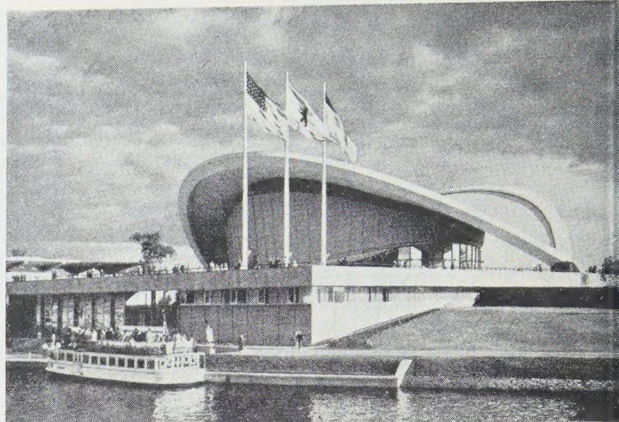
Arkitektur 1 1958

Det første nummer af *Arkitektur* i 1958 udkommer i februar. I dette nummer vises to biografer: Villabyernes bio i Vangede af Finn Juhl og Vest teatret i Brabrand af Knud Blach Petersen og Knud Friis. Fra Villabyernes bio vises en af Finn Juhls tegninger i farver, det er en opstalt af den ene langvæg i selve biografsalen. Desuden vises D.F.D.S.'s nye administrationsbygning i Århus af Kay Kørbing og en ny service-station for BP af Bent Moudt. Videre vises to eenfamiliehuse: Finn Monies' eget hus i Søllerød og et hus i Rungsted af Erik Chr. Sørensen. Arne Jacobsens spisebestik i stål vises med flere billeder. Nummeret afsluttes med en omtale af forskellige arbejder af billedhuggeren Torsten Johansson, skulpturer i jern samt møbler og andre brugsting.

ARKITEKTENS FORLAG

Bredgade 66, København K. Minerva * 1290.
Forlagsleder: R. Dahlmann Olsen.

I dette hæfte indlæg fra:
Toft-Nielsen & Vallø A/S

Kongreshallen set fra nordvest med floden Spree i forgrunden

Kongreshallen i Berlin

Arkitekter: Hugh A. Stubbins and Ass. U.S.A. John Myer, Jack Gensemer (assoc.).
Kontaktarkitekt: Werner Düttmann og Franz Mocken, Berlin.
Statik: Severud, Elstad og Krueger.
Akustik: Bolt, Beranek og Newmann.

Kongreshallen er det amerikanske bidrag til den store udstilling Interbau 1957.

Den tysk-amerikanske komité, der har forberedt hallens bygning har som ledemotiv i arbejdet haft denne udtalelse af Benjamin Franklin:

„Gud give, at ikke kun kærligheden til freden, men også den dybe bevidsthed om menneskerettighederne må gennemtrænge alle jordens folkeslag, så at en filosof, hvor han end måtte sætte sin fod, kan sige: Dette er mit fædreland".

Hallen er opført i nordranden af Tiergarten ikke langt fra sektorgrænsen mod Østberlin og ruinerne af der Reichstag. Floden Spree passerer lige forbi byggegrunden.

Bygningen har en meget karakteristisk form direkte påvirket af den polsk-amerikanske arkitekt Nowicky's arbejder. To store jernbetonbuer, der fra fælles fodpunkter stræber fra hinanden, bærer et 3600 m² stort hængetag. En lignende konstruktion er med større elegance anvendt i Raleigh Arena i North Carolina.

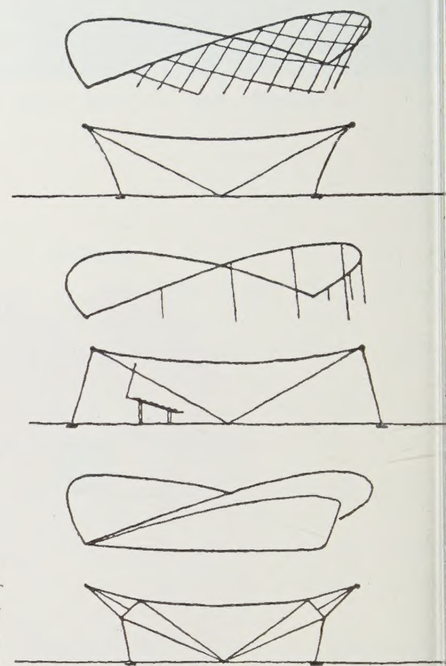
De statiske problemer har givet anledning til lange diskussioner. Nogen udpræget økonomisk konstruktion synes det ikke at være. Det er den nye og dristige ydre form, der har været afgørende. Omkostningerne er kommet i anden række. Denne ydre form synes tillige, at have været en tvang for planløsningen.

I det mindste er den blevet kritiseret af den kendte tyske arkitekt Dr.-Ing. Frei Otto i en diskussion i „Architectural Forum". Han er i øvrigt også kritisk over for den luksus, der præger interiørerne og forstår ikke rimeligheden i den stærkt understregede monumentalitet.

Vi gengiver i de følgende spalter nogle uddrag af denne diskussion.

Uddrag af diskussionen mellem Dr. ing. Fre[i] Otto og arkitekt Hugh Stubbins

Otto: Tagkonstruktionen er dyr. Det er ikke van[-] skeligt at vise, hvorledes det kunne gøres enklere – også med en tilsvarende form, hvordan man afspænde buer eller ophænger tage i rummet, endda med fr[i] tagkant. Med mine skitser mener jeg dog ikke at ma[n] skulle have holdt sig til Raleigh-formen i dette til[-] fælde. Der findes konstruktioner som klart er bedr[e] egnede!

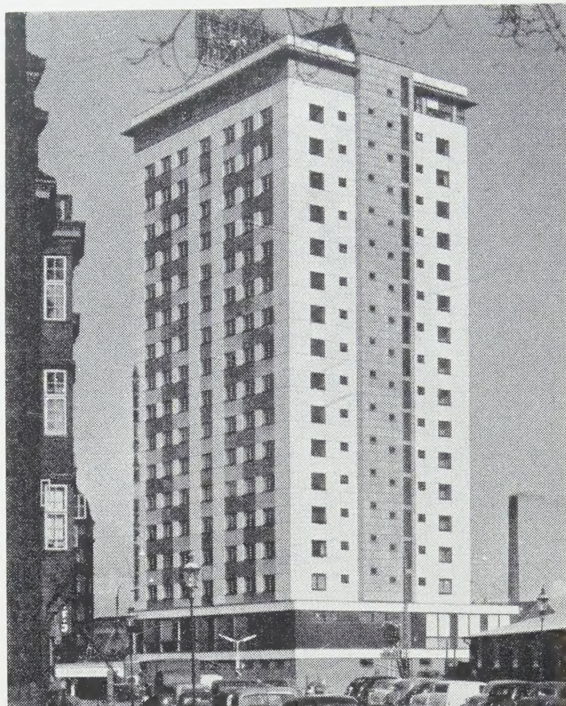
Skitser af Frei Otto til konstruktioner af en form i lighed med kongreshallens, men billigere og simplere

Stubbins: De metoder til afspænding af buer o[g] tagkanter som her foreslås blev taget under overvejelse men forkastedes som upraktiske og uskønne.

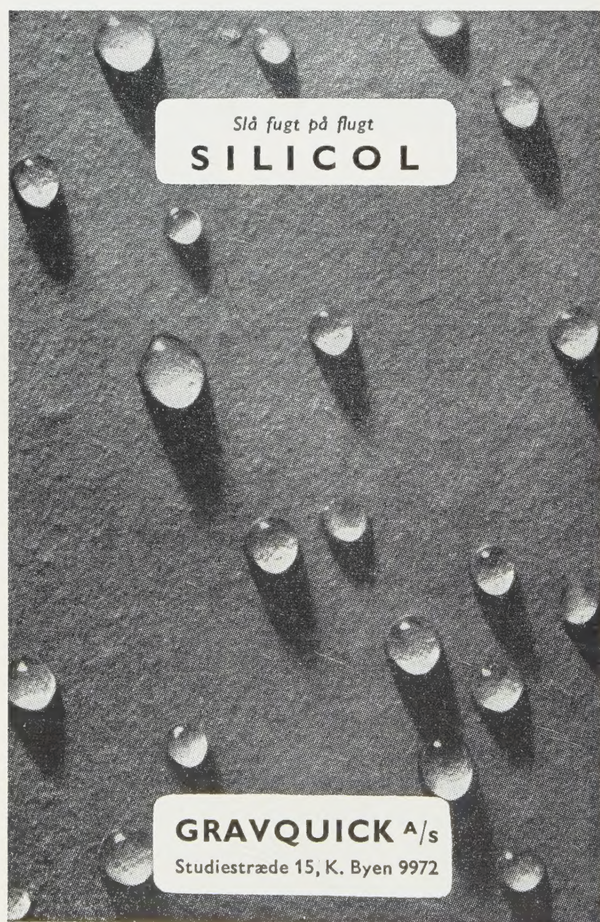
Otto: Man kan ikke nøjes med at betragte tage[t] alene udfra et konstruktivt synspunkt. Vigtigst af al[t] er formen – konstruktionen skal helt og holdent tjene denne. En enhed af form og funktion er ikke tilstede – og ikke engang tilstræbt.

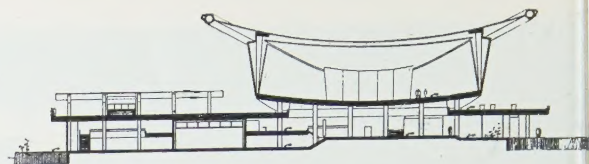
Stubbins: Ethvert arkitektonisk arbejde har en be[-] stemt funktion. Hvis funktionen alene skulle bestemme formen, ville vi givetvis have en mere praktisk og økonomisk arkitektur, men den ville være lige så ked[-] sommelig og åndløs og uden skabende impuls som de[t] 19. århundredes eklektiske arkitektur. Sandhed i arki[-] tekturen betyder lige så lidt den tydelige redegørelse for funktionen som fremvisningen af de strukturelle elementer. Form som udtryk for funktionen og som følge af konstruktionen må være underordnet skøn[-] heden.

Otto: Denne form står dominerende over byen, som noget nyt i Berlins bybillede. Set på afstand står de[n] enkle linjeføring klart. Kommer man nærmere, og især når man står på den store platform, så virke[r] kæmpetagets monumentale tyngde dræbende. Alt e[r] overdimensioneret: Buerne, søjlerne, tagfladen, endog flagstængerne. Kan man tale frit under denne stor[e] forms tvang?

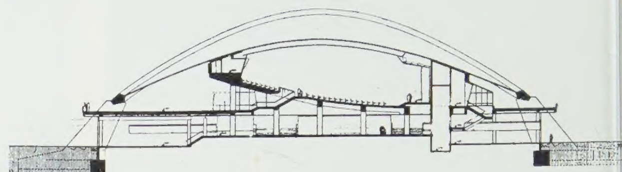

Hotel Europa.
Arkitekter M.A.A. Mogens Irming og Tage Nielsen

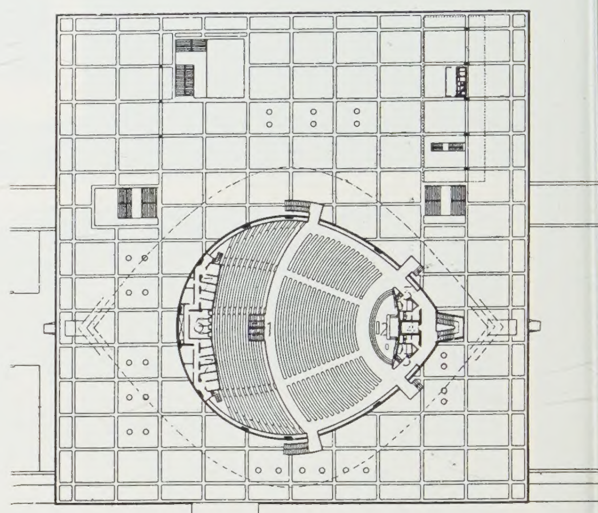

Tværsnit

Længdesnit

Plan 1: 1500

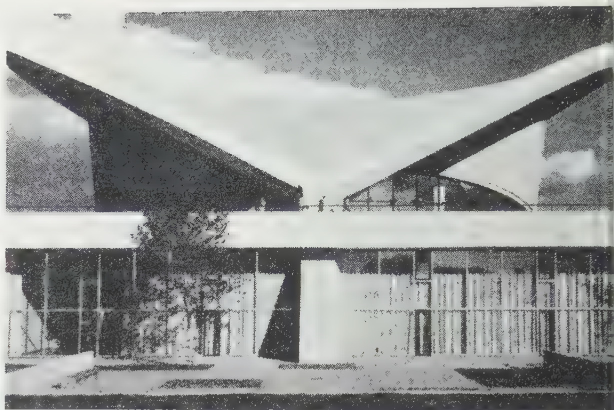
Stubbins: Hvorfor ikke monumentalitet i arkitekturen? Selv om den moderne arkitektur har sin rod i humanismen skal mennesket ikke berøves de sande og evige virkninger af de store kontraster.

Måske skal man her minde om hovedmålet ved tegningen af hallen: Det at skabe en atmosfære, der giver dybde til og baggrund for de tankens og meddelelsens handlinger, der skal foregå i bygningen. At skabe et storstilet samlingspunkt, der maner til åbenhed og gæstfrihed overfor omverdenen, forekommer at være et naturligt udtryk for dette mål. Og her synes ideen med et frit tag, hvorunder mennesker mødes til samtaler, at være grundlæggende.

Det havde også en særlig betydning, at bygningen blev opført i udkanten af Tiergarten, hvor den hæver sig over det flade terræn. Her kunne blive det sted, hvor hverdagens sorger og bekymringer trænges i baggrunden af vigtigere og mere vidtrækkende spørgsmål og synspunkter.

Otto: Enhver bygning er menneskeværk af stof, der optager rum, synligt og føleligt som en billedhuggers skulptur. Det skal ikke siges, at bygninger uden et „sagligt" formål men af stor plastisk værdi, ikke også kan have berettigelse. Arkitekten er billedhugger, hans opgaver er blot mere omfattende.

Bygninger gør som oftest krav på bestandighed. Den gode plastik er hinsides dette begreb. En lille skulptur lader sig let flytte, en bygning er ikke så lige til at fjerne.

Kongreshallen set fra vest

En lille skulptur skabes af eet menneske, er he hans værk. En bygning er sjældent en enkelts arbejd – ofte arbejder hundreder på den, og tusinder give den liv.

Der er stor forskel på ansvaret ved fremstillinge af en lille skulptur og bygningens kæmpeplastik. De er ikke sat grænser for billedhuggeren når han arbejde i det små, men altid for arkitekten; medmennesken binder ham.

I vort forsøg på at frigøre os fra de overlevered byggerelikvier (tempelfacader og søjler) er fornemmel sen for bygningen som plastik gået tabt. Hvad ka vi yde i stedet? Vi proportionerer kuber med grafis skabte overflader.

Oprøret mod vort byggeris stivnen er forståeligt Man stræber igen mod plastiske former, men at arbejd ægte plastisk er svært. Hvor let kan det ikke blive ti betoning af plastisk udtryksform, til at man presse menneskene ind i ydre plastiske former, der ikke høre til bygningen. Hvor let bliver det ikke til at opgaven underkastes en fremmed form.

Skal det ikke være sådan at ethvert punkt på en bygning er plastik, intet uset og uløst, alt så gennem arbejdet som hver plet på en skulptur?

Stubbins: De kan det kalde skulptur, hvis De vil, men vekselvirkningen mellem den omhyggeligt, logisk og disciplineret udformede støttefunktion, som plaza'en danner, og auditoriets intuitive og lyriske form var et middel til at øge den tilstræbte mangfoldighed. Dette forekom særlig vigtigt ved et byggeri, hvor den rationelle og logiske form er fundament og forberedelse til en mere bevæget form.

Otto: Det er menigsløst at ville finde en form for et abstrakt begreb. Man kan ikke bygge *den frie tale,* men nok skabe muligheder for den i bygninger.

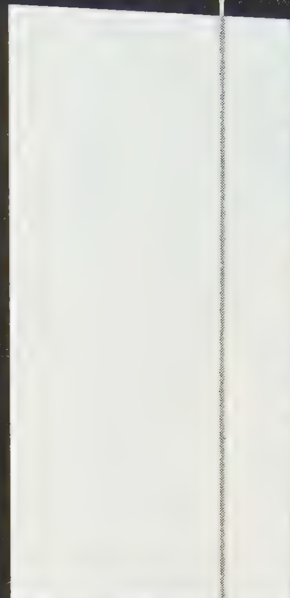
Mennesket vil ofte symbolisere begreber, til påmindelse, erindring eller lære. Således er kæmpeskulpturer af mennesker eller dyr opstået som legemliggjorte etiske begreber eller udtryk for magt over andre mennesker. Når kunst vil belære hører den som oftest op med at være kunst.

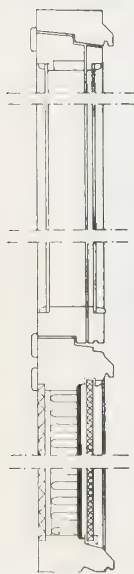
Behøver vi symboler? Kan et hængende tag være symbol for *den frie tale?*

Vi tror vi er kommet ud over den tid, da man opstillede frihedsgudinden, eller den sejrsgudinde, som

facadeelemente

- Velux-facadeelementer udføres i fuld etagehøjde.
- Kan indbygges mellem betonsøjler og -dæk i plan foran disse.
- Vippe- og drejevinduer i standardprofiler foroven.
- Brystningsisoleringen har en k-v[...] på ca. 0,55.
- Udvendige brystningsplader lever[...] materialer og farver efter ønske[...]
- Ingen udtørring, nedsætter byggetid og rentetab.

Olieraffinaderi ved Elben i Hamburg. Tysklands evne til at genrejse erhvervslivet har overrasket en hel verden. Men hvordan er det med den kulturelle genopbygning, f. eks. den arkitektoniske?

Tysk arkitektur

Af Udo Kultermann

Efter nationalsocialismens og de tyske byers sammenbrud blev også i arkitekturen båndet knyttet mellem nutiden og tiden før 1933. Det gjaldt ikke alene om at overvinde diktaturets kulturløse bygninger og øvrige monumentale ligegyldigheder, men man var også tvunget til gennem en grundlæggende ny arkitektonisk opfattelse at finde særlige løsninger til skabelsen af en ny tilværelse ved genopbygningen af de ødelagte beboelseskvarterer og ved organiseringen af et nyt samfund. Denne stærkt forpligtende opgave frembød en ganske usædvanlig mulighed: at opbygge en by efter en fuldstændig tidssvarende planlægning.

Med al mulig agtelse for de tyske arkitekters arbejde efter 1945 må det dog indrømmes, at det betydningsfulde i situationen ikke blev fuldtud forstået. Grundlaget for al arkitektur og projektering, for den sociale struktur, for fællesskabsfølelsen og den rent bebyggelsesmæssige nyordning af vore byer er blevet indsnævret. Og denne kendsgerning tynger på alle senere arbejder. Vi lider ikke nær så meget under krigsødelæggelserne som under, at vi ikke, da vi imødegik den reaktionære nationalsocialistiske politik, samtidig med alle de midler vi har i dag afværgede den åndelige reaktion, der på mange steder stadig forhindrer en løsning af den stillede opgave. Planerne, der giver løsningen på mange af problemerne med hensyn til byplanlægning og bebyggelse, forelå ganske vist rede til brug, men de forblev i de fleste tilfælde planer, fordi der savnedes tilstrækkelig indsigt. Man manglede mod til at gå i gang med sagen, både når det gjaldt retsforhold og jordbesiddelser. Man manglede overhovedet mod til at gøre noget, og man blev ved det, som man mente, tidligere havde stået sin prøve. Man så ikke resultatet af den sociale udvikling.

I begyndelsen besluttede kun ganske få byer sig til at gennemføre gennemgribende forholdsregler. Det gælder således ved Hellebrechts initiativ Hannover og desuden Kiel og Köln og senere kom hansestæderne Hamburg og Bremen til med storartede byplaner.

Bybygningen er grundlaget for enhver anden byggeopgave, der uden hensyntagen til byplanlægningens love selv med den højest mulige kunstneriske modenhed mister sit egentlige værd. Særlig bestemmende er denne forudsætning for nutidens vigtigste byggeopgave: boligen. I 1945 var ca. 25 % af samtlige tyske boliger tilintetgjort. Derfor gjaldt de første bestræbelser genopbygningen og indretningen af så mange boliger som muligt. Men der var i begyndelsen mange hindringer at overvinde, bl. a vanskeligheden ved at skaffe materiale og egnet arbejdskraft. Og af de store bygmestre, der havde kunnet sætte en fast planlægning og standardisering i gang, var størstedelen efterhånden udvandret. Følgelig afspejlede de foreløbige huse, der hvert år blev opført, disse tilstande. Også det statsunderstøttede, sociale boligbyggeri er i dag, trods de nye materialer og de fabriksfremstillede byggedele, vanskeligt at holde på et godt og billigt plan. Alt for meget hænger man ved de grimme bebyggelser som to- eller treetages rækkehuse i stedet for at bygge højhuse eller lave række- eller eenfamiliehuse med egne haver.

Et rent højhusområde er *Grindelberg* i Hamburg, opført fra 1950 til 1956. Sådanne afgrænsede boligbebyggelser blev bygget i Köln, München, Leverkosen, Bad Godesburg, Hannover og Bremen. Endnu et eksempel på denne bebyggelsesart findes på den store internationale byggeudstilling i Berlin, i hvilken anledning det gamle Hansakvarter blev genopbygget af talrige arkitekter fra både ind- og udland; desværre dog ikke efter en fælles udarbejdet byplan, som Berlins beliggenhed og en sådan udstilling må forpligte til. Vigtige planer som Hans Scharouns, der fornylig fik første pris i en verdenskonkurrence i Østberlin, og Walter Schwagenscheidts, Hubert Hoffmanns, Erich Kühns og Max Tauts er endnu ikke blevet udført, skønt de frembyder løsninger, som man en dag, omend med betydeligt forhøjede omkostninger, ikke kan komme udenom. Overfor boligbebyggelsen, der også altid rummer en byplanopgave og således i sig rummer alle andre opgaver, træder de isolerede bygningsmæssige løsninger tilbage. Således fremfor alt eenfamiliehuset, der i udlandet modtager så mange nye impulser fra unge bygmestre. I Tyskland er det svært at udvikle nye ideer på dette område. Der gives ganske vist nye løsninger, som de huse der er bygget af en række af de yngre arkitekter særlig i Hannover og Stuttgart, men det er undtagelser.

Hvad angår kontorbygninger og bygninger, der rummer den kommunale og private forvaltning, er der her i de senere år gjort en betydelig indsats. Her har hovedsageligt det private initiativ muliggjort nye arkitektoniske løsninger, og dog må også de betegnes som undtagelser fra den altovervældende masse af klichearkitektur. Sådanne undtagelser fra byernes officielle byggevirksomhed er Friedrich Wilhelm Krämers bygninger i Braunschweig og Heilbronn, Hermann Wunderlichs i Köln, Paul Schneider-Eslebens bygninger i Düsseldorf, Gerhard Webers i Höchst og Otto Apels i Frankfurt am Main. Disse bygninger er for størstedelen højhuse, ofte afsidesliggende og omgivet af grønne træer.

Kulturelle institutioner som teatre, koncerthaller, skoler, ungdomsherberger og vandrehjem, menighedshuse og sportsanlæg har først i de seneste år opnået en bevidst udformning. Bedst kendt er stadsteatret i Münster, bygget af Team Deilmann, von Hausen, Ruhnau og Rave og fuldendt i 1956. Det blev trods stigende vanskeligheder til en imposant bygning med et smukt teaterrum. Mies van der Rohes projekt til nationalteatret i Mannheim og Hans Scharoun og Hermann Matterns udkast til et stadsteater i Kassel er desværre blevet ved planerne. I Mannheim blev af mangel på dristighed til at virkeliggøre Mies van der Rohes storslåede projekt Gerhard Webers bygning opført, der med sin elegante udformning trods alt hører til tysk efterkrigsarkitekturs smukkeste bygningsværker. Af de tyske koncertsale skal her ved siden af den hessiske radios store sendesal, udført af Gerhard Weber, særlig henvises til koncertsalen i Berlins musikhøjskole, der blev fuldendt af Paul G. R. Baumgarten i 1954.

Her skabtes et akustisk fortræffeligt rum med en foyer, der er åbnet ud til gaden med en stor glasfaçade og som ved anvendelsen af bildende kunst – vægmaleriet af Theodor Werner og stålplastik af Hans Uhlmann – er et smukt eksempel på samarbejdet mellem de forskellige kunstarter. Et vigtigt eksempel på et bygningsværk af denne art er liederhallen i Stuttgart af arkitekterne Adolf Abel og Rolf Gutbrod. De skabte et kompleks, der er stort nok til at blive en bys kulturelle midtpunkt. Hele anlægget består i det væsentlige af tre sale med henholdsvis 2000, 700 og 400 pladser, der er bygget således, at de står fri af hverandre kun forbundet ved det underliggende bygningsanlæg. Bortset fra den lille sal, der også kan belyses med dagslys, er de øvrige rum uden vinduer og er på alle måder indrettet, så publikum får det bedst mulige syns- og høreindtryk.

Skoler og ungdomsbygninger i det hele taget udmærker sig i Tyskland ved at være af høj kvalitet, og her må man ikke overse den betydelige påvirkning fra både Nordeuropa og U.S.A. Ved siden af universitetsbygningerne i Frankfurt am Main, opført af Ferdinand Kramer, har vi et fremragende eksempel på tysk skolearkitektur i Max Bills skole for formgivning i Ulm, der med de gamle bondehuse som grundlag søger at slå ind på nye veje for arkitekturen. Et særligt glædeligt kapitel i tysk efterkrigsarkitektur er de sidste års skolebygninger, der ligger på et virkeli[g] højt niveau. De opfylder på forbilledlig måde de kra[v] der kan stilles fra et pædagogisk synspunkt. Også hva[d] angår børnehaver kan nogle af vore arkitekter vi[se] gode resultater. Et særligt godt eksempel på tysk vandrehjem er Hubert Hoffmanns bygning i Bonn Venusberg.

Søger man efter offentlige bygninger som opvi[s]nings- og forsamlingshaller, falder det mig vanskelig at finde nogle virkelig gode eksempler. De bedste e[r] nok Westfalenhallen i Dortmund og det nedersach[]siske stadion i Hannover. Som første eksempel på e[n] ny konstruktionsmåde blev Schwarswaldhallen i Karls[]ruhe opført af Erich Schelling, bygget med hængend[e] tag, efter en byggemetode, der siden Lafailles o[g] Nowickis epokegørende arbejder fandt efterfølger[e] over hele verden, men som dog kun sjældent nåed[e] den kvalitet, som de store banebrydere præsterede. Således virker også Schwarzwaldhallen i Karlsruh[e] tung og trykket overfor sit forbillede, Messehallen [i] Raleigh. Bygninger af denne art, bygninger for e[t] fællesskab, der i øjeblikket kun langsomt vinder frem i Tyskland, hører til fremtidens vigtigste opgaver. E[t] samlingscentrum for folket kan opnåes i forbindels[e] med de kommunale forvaltningsbygninger – således som Alvar Aalto så blændende har gjort det i Säynät[]salo – også en skole kan overtage denne opgave således som Richard Neutra har vist det, og ligeledes kan en stor forsamlingshal blive centrum for fællessammen[]komster således som Walter Gropius sammen med Weidlinger og Salvadori har projekteret Talahassee.

Af bygninger for sundhedspleje og sygebehandling må først og fremmest nævnes Sygehuset i Marl a[f] Werner Hedebrand og Walter Schlempp såvel som de storartede planer til den kirurgiske klinik i Düsseldorf af Gustav Hassenpflug og Kuranstalten i Bad Salzuflen af Harald Deilmann, planer der ved deres funktion opfylder de krav, der stilles til de forskellige behandlingsrum.

Hvad angår nye kirkebygninger er de i Tyskland særligt koncentreret i områder som Nordrhinen–Westfalen og Mainfranken. Til trods for den betydning de store kirkebyggere som Dominikus og Gottfried Böhm, Rudolf Schwarz og Otto Bartning har haft og trods de fascinerende resultater de yngre arkitekter som Egon Eiermann og Paul Schneider-Esleben er kommet til, kan man dog ikke komme udenom, at denne byggeopgave, bortset fra Ronchamp, i Europa næppe har fundet nye løsninger. En ny mulighed er forbindelsen mellem kirken og andre fællesanlæg, som det er foreslået af Egon Eiermann i skitsen til en kirke i Baden-Baden.

Tyske bygninger til udstillinger og til brug for erhvervslivet tåler overalt en sammenligning med de udenlandske. Her nåede man allerede ganske få år efter krigen et højt niveau. Byen Berlins pavillon på den tyske handelsudstilling i München, tegnet af Eduard Ludwig, og Hans og Wassili Luckhardts pavillon for Constructa i Hannover er med rationaliserede konstruktionsmetoder blevet til kunstnerisk

ROBERT HÄUSSER

Arkitekt, professor Gerhard Weber: Nationalteatret i Mannheim. Gavlen med det store vindue til foyer'en. Bag glasstensvæggen i nederste etage ligger orkesterprøverummet og personalekantine

arkitektur. Også Bernhard Hermkes udmærkede bygninger i Hamburg som det berømte Philips-tårn og pfalzenerudstillingen samt den pavillon, hvor haveudstillingen i Kassel fandt sted i 1953, af Hermann Mattern, og i senere tid særlig de unge berlineringeniører Frei Otto og Günter Günschels geniale konstruktioner – alle er de udmærkede eksempler på bygninger opført med nutidens hjælpemidler.

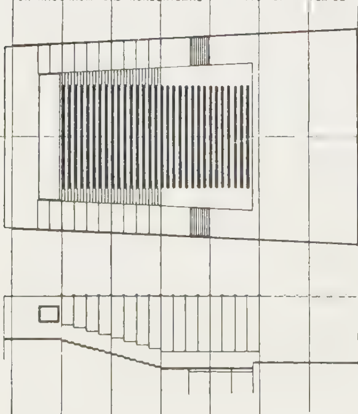
Heller ikke nutidens trafikkrav kommer de tyske arkitekter udenom. Foruden nye veje og broer, viadukter og vejkryds må der bygges flere tankstationer og flere parkeringshuse. Når det gælder tankstationer træder Lothar Götz' arbejde i Frankfurt am Main i første række. Til de store parkeringshuse i Nordamerika og Italien svarer i Tyskland Düsseldorfs store parkeringshus opført i 1952–53 af Paul Schneider-Esleben. Her opstod et kompleks, der med den vældige glasfaçade, den storslåede indkørsel og den tilhørende hotelrestaurant er en interessant variant af denne byggeopgave, der endnu befinder sig på udviklingsstadiet.

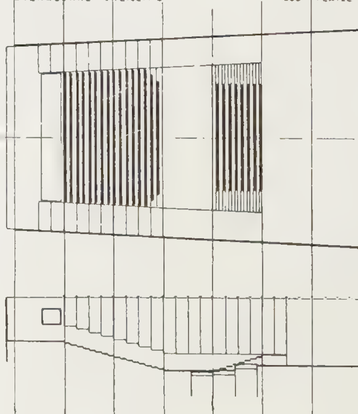
Den mest fremskredne bygningsart indenfor tysk efterkrigsarkitektur er fabriksbygningen. Dette kan muligvis forklares ved den relativ frie udvikling i årerne under nationalsocialismen, da denne type opgave havde rent rationelle mål, som ikke efterlod nogen plads for pseudomonumentale relikter. Et lommetørklædeværeri i Blumberg af Egon Eiermann fra 1951 viser, at selv en fabriksbygning kan være af kunstnerisk kvalitet. Indtil i dag er denne, også i udlandet højt respekterede bygning, forblevet uovertruffet i Tyskland. Andre arbejder af Egon Eiermann, af Paul Schneider-Esleben, Friedrich Wilhelm Krämer og Fritz Schupp viser den tyske industribygnings høje kvalitet.

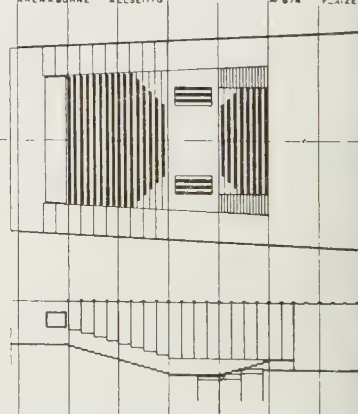
For blot nogle få tiår siden blev eksempler på international arkitektur i Italien betegnet som „stile tedesco“ og Tysklands andel i denne udvikling dermed fremhævet. Sådan er det ikke i dag. De katastrofale følger af det nationalsocialistiske kulturbarbari har sat den tyske arkitektur langt tilbage. Kun langsomt når vi frem til en tilknytning til den internationale udvikling. Ganske vist har tyske arkitekter i andre lande bidraget til udviklingen af den nye arkitektur, man kan blot tænke på Mies van der Rohe, Walter Gropius, Eric Mendelsohn og Konrad Wachsmann, der i de Forenede Stater har en væsentlig del af æren for at netop dette land blev et brændpunkt for de arkitektoniske fremskridt.

Den nye tyske arkitektur efter krigen er på vej til at give sit eget særlige modificerede bidrag til den internationale udvikling. Den yngste udvikling peger hen på, at den trøstesløse situation fra de første efterkrigsår er ved at være overvundet.

Professor Gerhard Weber: Mannheim Nationalteater. *Axometri ca. 1:1000. 1. Indgangshallen, 2. Billetsalg, 3. Vandrehallen, 9. Tilskuerrum lille scene, 13. Kulisseelevator, 16. Scene, 7. Den store scenes foyer, 8. Store scenes tilskuerrum.*
Det store teateranlæg er det mest moderne i Europa. Det efterfølger det 170 år gamle nationalteater, der i 1943 blev ødelagt ved et bombardement. Løsningen er ukonventionel og i princippet den samme som Jørgen Utzon har anvendt i sit forslag til Operaen i Sydney. Tilskuerne kommer ind bag scenerne, går ad brede trapper langs tilskuerrummene til foyer'erne i bygningens gavle. Over den store drejescene er et 30 m højt scenetårn. Over vandrehallen er en stor arbejdshal. En del af denne hal kan ved en væg, der sænkes ned fra scenetårnet, skilles fra til bagscene

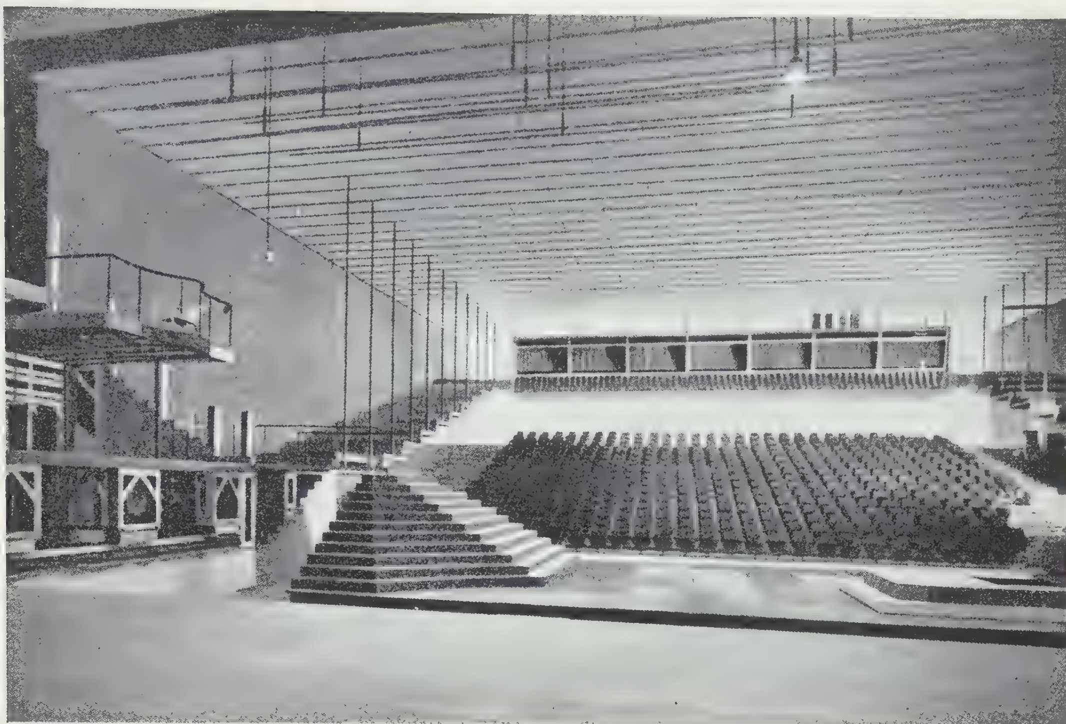

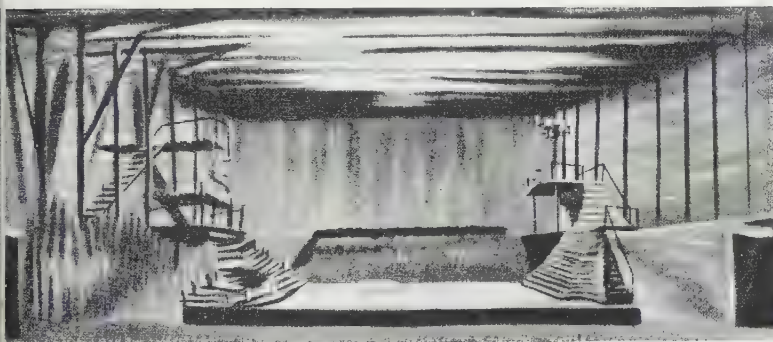

Den lille scene er den teknisk mest interessante. Der findes flere muligheder for stoleopstilling, først og fremmest med traditionel teaterscene og ca. 600 siddepladser, men derudover bl. a. de tre her viste. Til venstre som foredrags- og koncertsal med op til 870 pladser. Til højre to forskellige opstillinger til arenascene med ca. 660 pladser

Lille scene

Skitse til sceneopbygning til Schiller's Røverne. Det er den samme scene, der ses på billedet herover

Herunder:
Vandrehallen med garderoberne omkring drejescenen. I baggrunden indgangen. Til højre opgangen til lille scene. Stole af Mies van der Rohe og Arne Jacobsen

ARTHUR PFAU

Hovedtrappen til tilskuerpladserne det store teater. De små trapper e til logerne

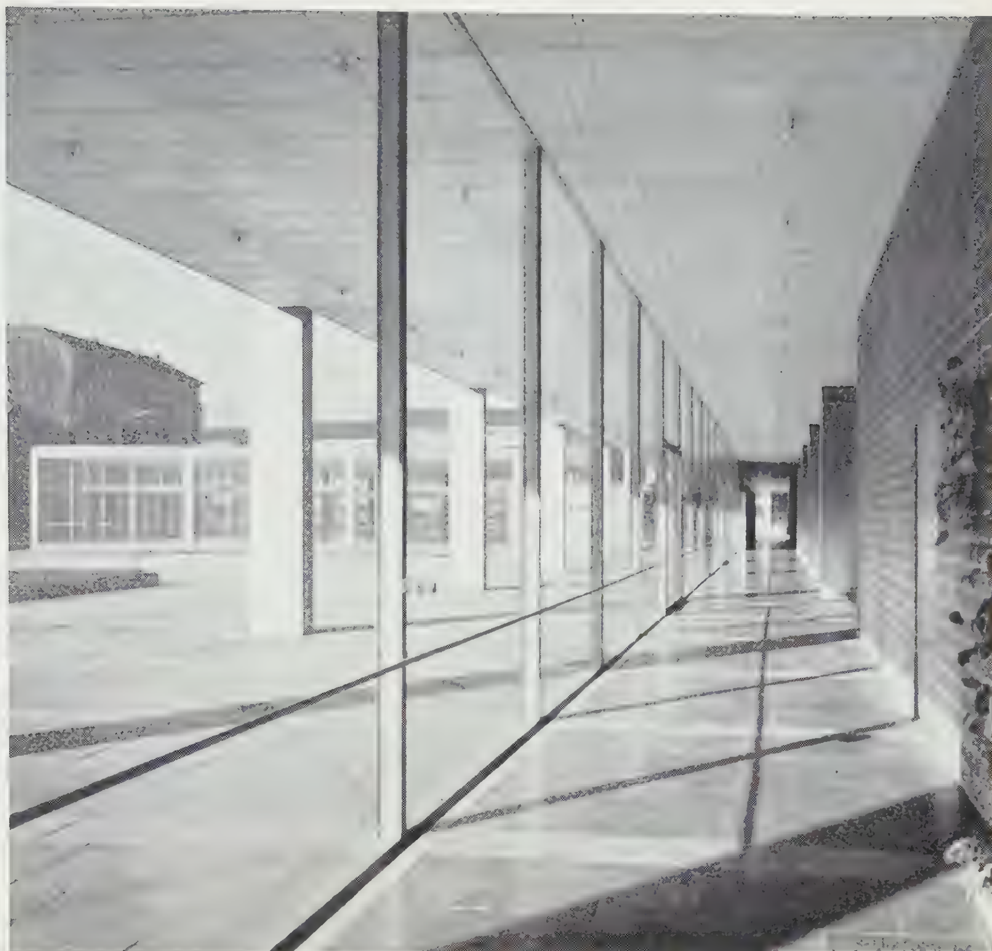
Arkitekt, professor Gerhard Weber: National- teatret i Mannheim

Trappe til store scene

Modstående side:
Foyer ved store scene me trappe til balkon

Sidegangen langs den store garderobe og vandrehal

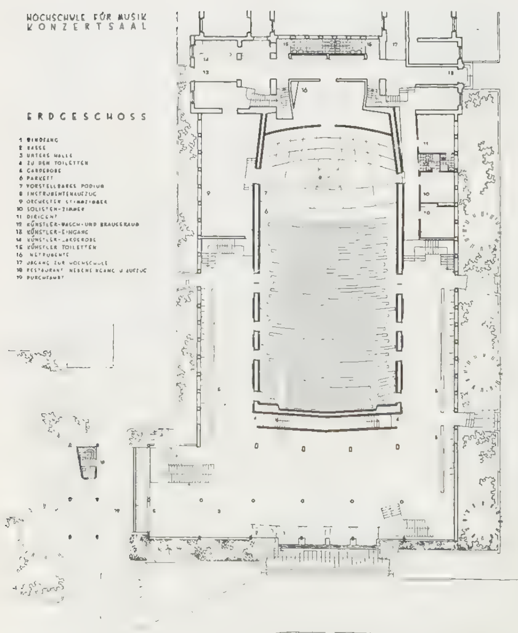
ARTHUR PFAU

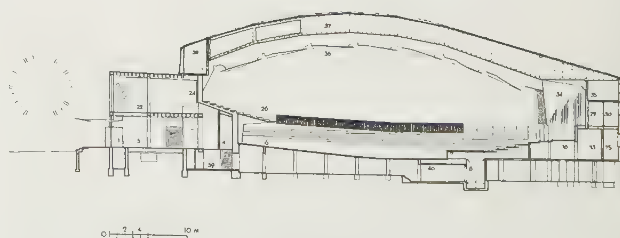

KESSLER

Den arkitektonisk mest interessante bygning i Berlin fra efterkrigstiden er musikhøjskolens koncertsal. Berlin er senere end Vesttyskland kommet me i den bevidste bevægelse mod en modernisme, hvor de enkle og klare udtryk foretrækkes for de modernistiske attributer, der ellers er karakteristisk fo tysk efterkrigsarkitektur. Salen benyttes ofte af Berliner Philharmonikerne og Radiosymfoniorkestret. Der er indrettet kontrolrum til brug for radio transmissioner. De ses til venstre i billedet af interiøret

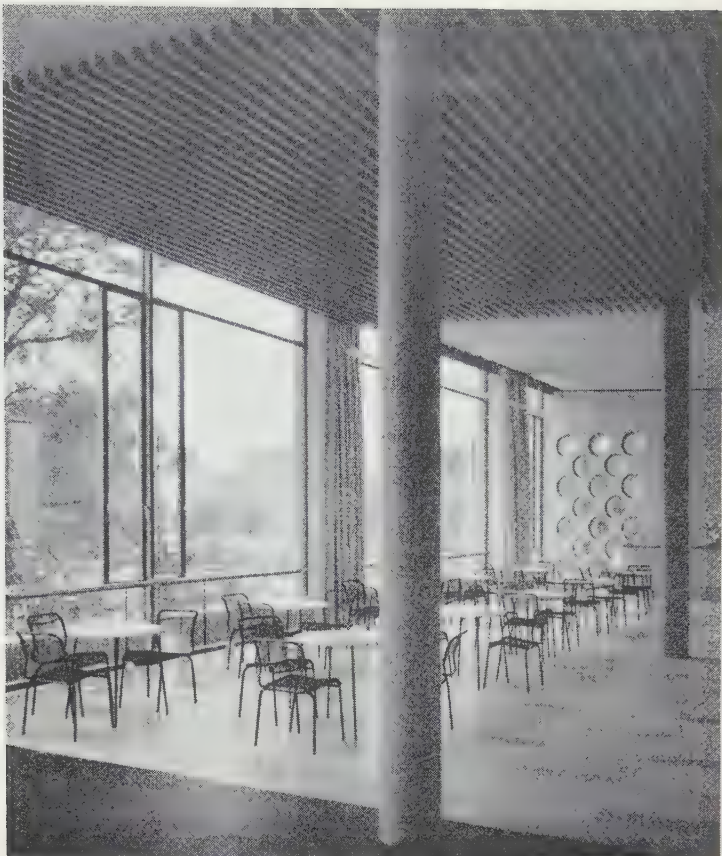
Arkitekt, professor Paul G. R. Baumgarten: Musikhøjskolens koncertsal i Berlin

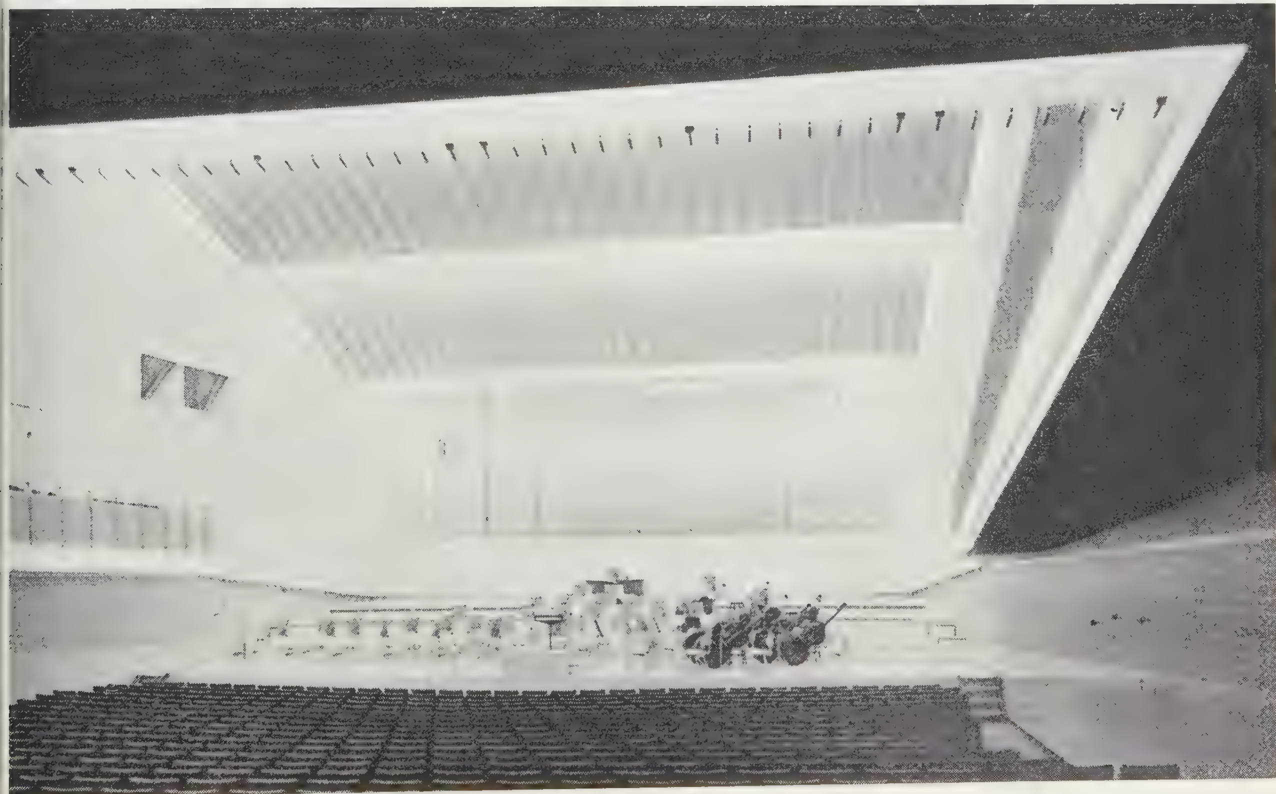
Plan og snit. Mål ca. 1:1000

Restauranten

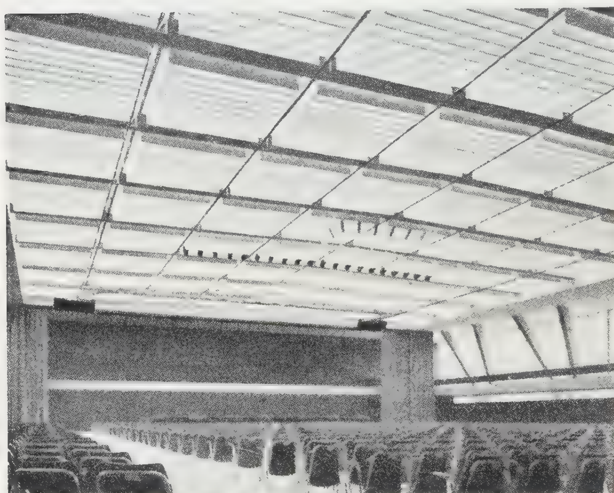

Koncertsalen

HELMA TÖLLE

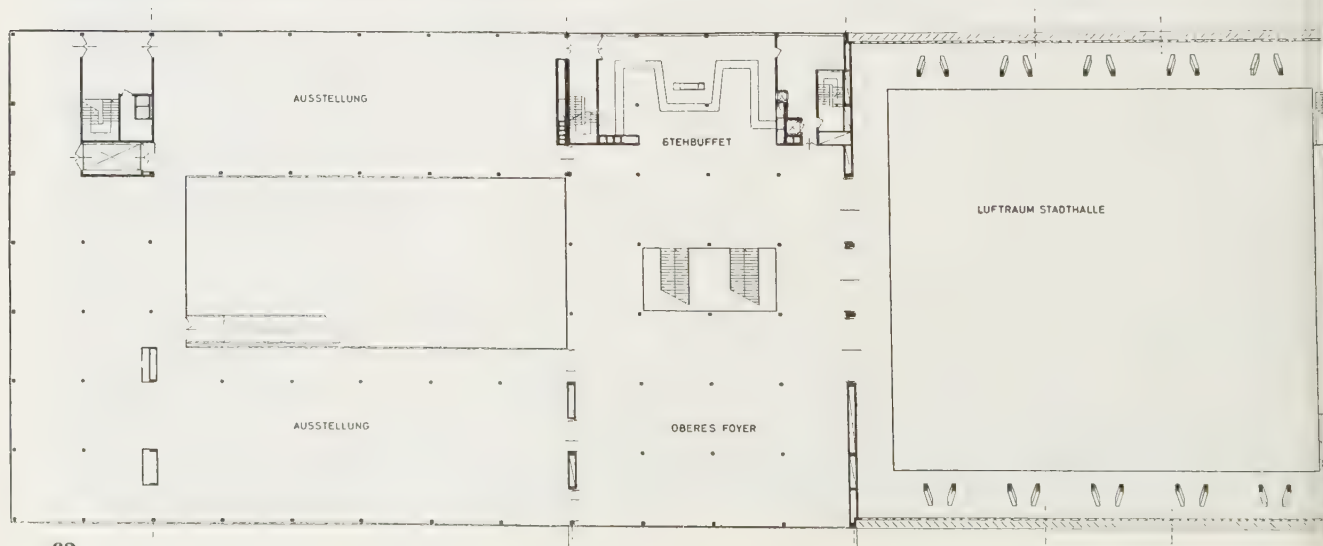

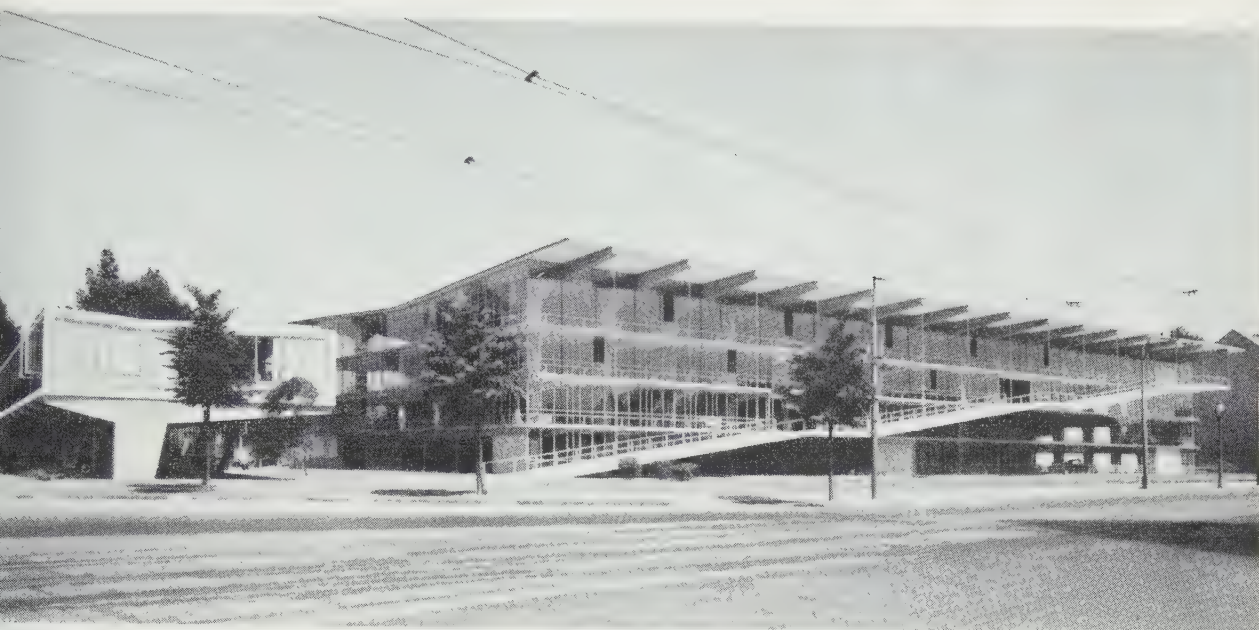

Arkitekt Heinrich Rosskotten: Die Rhein-Main-Halle i Wiesbaden

Mange tyske byer har efter krigen fået en udstillings- og koncertsal. Den mest markante er Rhein-Main-Halle i Wiesbaden. Hallen kan rumme indtil 4000 personer. Ligesom Ålborghallen kan bygningen anvendes til store møder, koncerter, teater, udstillinger, dans og sport. Man har bestræbt sig på at kunne regulere akustikken, så den bliver tilfredsstillende under alle forhold

Herover: Kongreshallen. Herunder: 1. sals plan. Mål ca. 1:1000

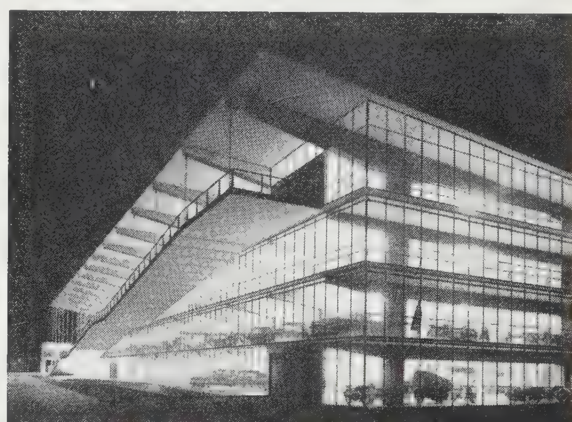

STRELOW

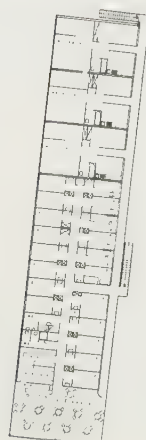
RENGER-PATZSCH

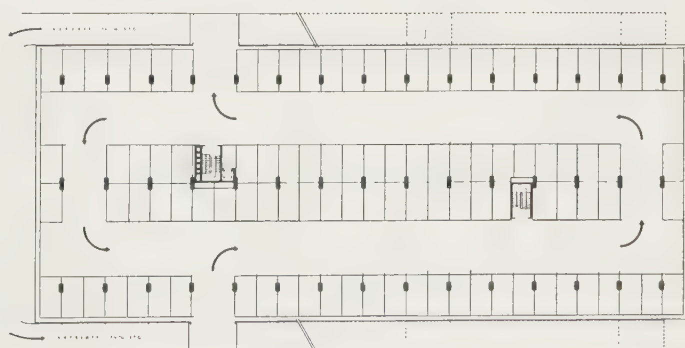

Arkitekt Paul Schneider-Esleben. Grossgarage i Düsseldorf

I Vesttyskland er automobilismen efter krigen i rivende vækst. Der planlægges overalt parkerings- og garagehuse. I almindelighed foretrækkes simple løsninger med tilkørselsramper fremfor kompliceret transportautomatik, elevatorer og lignende

Normaletage og façade 1:1000

HEIDERSBERGER

Arkitekt, professor Friedrich Wilhelm Kraemer: Volkswagendienst Max Volts G.M.B.H., Braunschweig

Medarbejder Dr. Ing. E. Sieverts og Dipl. Ing. R. Hoffmann

HEIDERSBERGER

Ierover: Det samlede anlæg rummer til højre kontor og automobilsalg, til venstre service, værksteder og reservedelslager

Ierunder: Folkevognsserviceafdelingen med reservedelslageret i baggrunden

I de senere år har man på forskellige tyske udstillinger bemærket nog meget iøjnefaldende teltkonstruktioner. De er af stor dekorativ virkning o har netop den temporære karakter, man venter af et udstillingsarrangemen Det er vist nok helt originalt tysk – men det varer næppe længe før ti svarende teltkonstruktioner dukker op i andre lande

Spidstelt på Bundesgartenschau, 1957. Arkitekter: Frei Otto, E. Bubner D. Frank og S. Lohs

Herunder: Udstillingshallen på Interbau, Berlin 1957, med udstillinge Die stadt von Morgen. Arkitekt, professor Karl Otto

ARTHUR KÖSTER

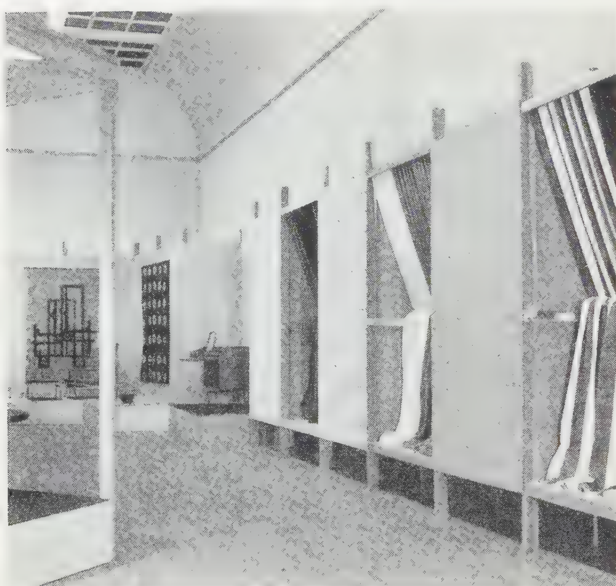

Bobletelt og firepunktstelte på Interbau-café ved Bellevue slottet, Berlin 1957. Arkitekter: Frei Otto, E. Bubner. D. Frank og S. Lohs

epunktstelte

Umiddelbart ved indgangen så man Egtvedpigens dragt samt fotografi af fanøpiger og af en nutids pige i broncealderdragt. Tekstilerne v ophængt dels på plader og dels i montrer. Ind mellem stofferne var anbra møbler, enkeltvis eller i grupper

Danske tekstiler på De Young musæet, San Francisco

Fra 7. december til 6. januar vistes på De Young musæet i San Francisco den hidtil største udstilling af danske tekstiler i U.S.A. Udstillingen var organiseret af den danske tekstilindustri i samarbejde med musæet og det danske generalkonsulat i San Francisco. Torben Strandgaard var arkitekt for udstillingen. Stofferne var udvalgt af en jury, hvori bl. a. Ruth Hull, Erik Herløv og Bent Salicath havde sæde.

Det var et meget afvekslende udvalg af industriprodukter og håndværk, malede og trykte boligtekstiler. Det var overvejende ting, der er velkendte her i landet, men der var også helt nye ting specielt fremstillet til denne udstilling.

Som introduktion til udstillingen vistes en kopi af Egtvedpigens 3000 år gamle dragt og iøvrigt nogle eksempler på ældre danske tekstiler.

Udstillingen gav mulighed for at vise en hel de danske møbler og derigennem også anvendelses-mulighederne for nogle af de udstillede tekstiler F. eks. var det samme møbelbetræk vist i seks forskel-lige farver på stolene omkring det runde bord.

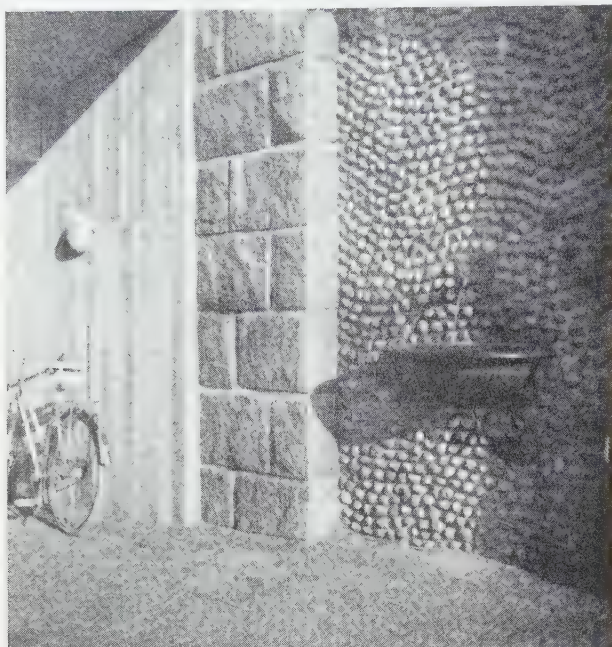
Idéen i udstillingens opbygning har bl. a. være den, at vise danske tekstiler sammen med materialer der er typiske i vestamerikansk byggeri – og selv følgelig navnlig typisk for boligernes interiør. Des uden har der i valget af møbler været lagt vægt på at få repræsenteret flere arkitekter end de 2–3 i U.S.A bedst kendte.

Udstillingen blev en succes med stort besøg og fi presse. Der er chance for at få den udstillet i Museun of Modern Art, og American Federation of Arts ha bedt om at måtte sende den rundt i U.S.A.

SONJA NOSKOWIAK

phængninger af tekstiler virker i alminde-ghed temmelig udramatisk. Her er det gjort ere fængslende ved at sætte kraftige møbel-offer op mod lette gardinstoffer og ved at rbejde med rumlige virkninger

Gæt engang

Ja, gæt engang hvor dette billede stammer fra. Den grove betonoverflade med mærkerne af forskallingen kan være fransk frimodighed fra 30'erne. Den grove kvaderstensmur kunne også være fra 30'erne – men fra det dengang knapt så frimodige Tyskland. Og minsandten om ikke også rullestensmuren kan tidsfæstes til 30'erne – men i England, hvor Lubetkin genoptog et sydengelsk façademotiv i nogle bygninger i Londons Zoo (senere ogsa anvendt af Schlegel i girafhuset i København). Men støbejernskummen tyder ærlig talt på, at dette façadeudsnit stammer fra støbejernets storhedstid i begyndelsen af det 19. århundrede. Cyklen indicerer blot, at billedet er taget for nylig.

De har næppe gættet, at billedet stammer fra vore dages mest progressive arkitektureksperiment – Vällingby nær Stockholm. Det er fra en vejunderføring umiddelbart ved det berømte butikscenter.

De store slag er i Vällingby ført med styrke – men da man skulle slå de små har man rystet på hånden.

Boligbyggeriet i Sverige

Owe Lundevall: Bostadsmarknadens förändringar. Hyresgästernas Förlag AB. Stockholm 1957.

I en lille let håndterlig tryksag foreligger her et storartet materiale om svensk boligpolitik igennem et halvt hundred år med vægten lagt på oplysningerne om den aktuelle situation

Så vidt man kan vurdere, har Sverige i de senere år på alle punkter ført en mere aktiv boligpolitik end Danmark. Den lavere boligstandard i Sverige før krigen har jo også nok kunnet gøre det nødigt. Danmark ligger stadig foran Sverige med antal rum pr. lejlighed.

Men mon ikke tidspunktet er inde, hvor vi sk tage os sammen for ikke at sagte agter ud. Mede Sveriges og Norges boligproduktion ligger i toppe blandt de Vesteuropæiske lande (ca. 8 boliger p 1000 indb. pr. år), ligger Danmark i bunden med 4 boliger pr. 1000 indb. pr. år.

Bygge- og boligforholdene i Danmark

Boligministeriet har udsendt en redegørelse for bygg og boligforholdene i tiden siden ministeriets oprettels

Foruden et stort statistisk materiale indeholder pul likationen en række afsnit, der beskæftiger sig med ud viklingen inden for de forskellige områder, mini steriet har beskæftiget sig med.

En egentlig vurdering af udviklingen er tilsyn ladende ikke tilstræbt, men man aner dog hist og he både sympati og misbilligelse. F. eks. mærker man det lille afsnit om typehuse, at ministeriet gerne se at det lille, individuelt projekterede eenfamiliehu bliver en sjældenhed.

Det er iøvrigt en ualmindelig trist tryksag.

Restriktiv planlægning

Udarbejdelsen af byudviklingsplaner fortsætter for d mindre områders vedkommende, efter at Storkøben havn og de største købstæder med held og uden størr erstatningssager har opfyldt deres pligter på dett område.

Sidst er udsendt partiel byudviklingsplan nr. 1 fo Roskildeegnens byudviklingsområde omfattende Åge rup–Kirkerup kommune og ejerlavet Veddelev by Himmelev kommune. Risø anlægget ligger inden fo området og har fremkaldt planen.

Desuden er udsendt en betænkning indeholdend et forslag til byudviklingsplan for Køge-egnens by udviklingsområde.

Begge planer, men dog navnlig den førstnævnte er i hovedsagen en registrering og konservering a eksisterende tilstande.

Hensigten er at få hånd i hanke med udviklinger Men med konstruktiv planlægning har det ikke mege at gøre.

Grafisk harmoni

Nordlundes bogtrykkeri har i år til venner og for retningsforbindelser udsendt H. C. Andersens *Skyggen*, illustreret af Ib Spang Olsen.

Det er en meget harmonisk tryksag. Skriftbillede er præget af den omhu, der ligger i valget af skrif klummestørrelse og skydning. Illustrationer udført stregætsning er uden sammenligning langt smukker end autoclicheer.

Ib Spang Olsen har raderet illustrationerne zinkplader, der er efterbehandlede i Robert W. Pey raths reproduktionsanstalt. De har en negativ karak ter, der er særlig egnet til aften og natmotiver.

Den ironi og humor, der præger H. C. Andersen fortælling genfinder man i Ib Spang Olsens illustra tioner. De er fremragende gode.

Noter

En ledig stilling under boligministeriet

Ved bygningsinspektør Axel Maars afgang på grund af alder ned udgangen af oktober 1958 bliver stillingen som bygnings-nspektør i dennes sted ledig. Området udgøres af forskellige bygninger i København samt på Sjælland nord for jernbanelinien København – Roskilde – Kalundborg med undtagelse af slottene Charlottenlund, Bernstorff, Sorgenfri, Eremitagen og Fredens-borg, og Lolland-Falster.

Ved afgørelsen om stillingens besættelse vil der blive lagt vægt på vedkommende ansøgers kvalifikationer såvel i planlæg-ningsmæssig og æstetisk som i økonomisk og administrativ hen-seende.

Stillingen lønnes med et årligt honorar på 6.600 kr. med sædvanligt tillæg (f. t. 110 %). Der tilkommer derhos bygnings-inspektøren konduktør- og kontorholdsgodtgørelse efter boligmi-nisteriets nærmere bestemmelse samt dagpenge og dækning for rejseudgifter efter de derom for statens tjenestemænd til enhver tid gældende regler.

Ministeriet forbeholder sig eventuelt at foretage ændringer i stillingens lønningsvilkår og forretningernes omfang.

Ansøgninger om stillingen stiles og fremsendes til boligmini-steriet, Slotsholmsgade 16, K.

Opslået ledig 10. februar 1958.

Ansøgningsfristen udløber den 10. marts 1958.

Konkurrencen om et koncerthus i Oslo

Ved gengivelsen af projekter til konkurrencen om et koncerthus i Oslo i Arkitekten nr. 1 1958 var på side 14 vist et projekt af Tobias Faber, der stod som eneste forfatter til forslaget, selvom dette var udarbejdet i samarbejde med Rai Okamoto.

Fællesrejse til Moskva og Bruxelles

I slutningen af maj måned holder den internationale arkitekt-union – UIA – sin V. kongres i Moskva. I den hensigt at ned-sætte omkostningerne ved deltagelsen i kongressen vil D.A.L.'s oplysningsudvalg søge at arrangere en fællesrejse til Moskva. Udvalget har også planer om at gennemføre en studierejse af 3-4 dages varighed til verdensudstillingen i Bruxelles, som er åben fra 17. april til 19. oktober. Nærmere meddelelse om disse arrangementer vil fremkomme i næste nummer af Arkitekten.

Haver og huler

I møderækken arrangeret af Akademisk Arkitektforening og Dansk Arkitektforening bliver næste møde et foreningsmøde, der afholdes tirsdag den 4. marts i Kunstindustrimuseets sal.

Vor føling med hændelserne i havekunstens verden kunne være større. For at indhente lidt af det forsømte, vil fire have-arkitekter fortælle om nogle af deres arbejder. Georg Boye viser farvelysbilleder fra sin egen have i Kokkedal. Professor C. Th. Sørensen beretter om Vitus Bering parken i Horsens. Knud Preisler beskæftiger sig med haven omkring de større boligbebyg-gelser og endelig vil Erik Mygind fortælle om hulebyen i Brede og om dens organisation.

22. bygningstekniske samtale

Statens Byggeforskningsinstitut afholder onsdag den 12. marts 1958 kl. 20 i Håndværkerforeningens store laugssal, Dr. Tvær-gade 2 A en teknisk samtale om: „Fejl og mangler ved spilde-vands- og drænledninger i jorden". Samtalen indledes af civil-ingeniør Ove Hyllested, Lyngby-Tårbæk kommune, på baggrund af de erfaringer som kommunen i tidens løb har indhøstet i spildevandsspørgsmål. Anmeldelse om deltagelse i mødet må på grund af den begrænsede plads ske forud til Statens Byggeforsk-ningsinstitut, MI 5630 så tidligt som muligt. Deltagerne vil senest 8 dage før mødet modtage et eksemplar af indlederens manuskript.

Resultatet af Kastrup Glasværks konkurrence

Kastrup Glasværk har afsluttet sin konkurrence om nye brugs- og kunstglasvarer. Der indkom et stort antal forslag fra de nordiske lande. 1. præmie på kr. 4000.– tildeltes arkitekt, fru Elisabeth Sass for forslag til stabelbare opbevaringsglas, skåle og asietter i forskellige farver. To andenpræmier på hver kr. 1000.– blev tildelt arkitekt Hans H. Henriksen og arkitekt Elisabeth Sass. Desuden uddeltes seks præmier på hver kr. 500.– til: Karina Aho, Helsingfors; arkitekt Hans H. Henriksen; arkitekt Bo Jør-gensen; arkitekterne Tove og Edvard Kindt-Larsen; Vuokko Eskolin-Mirmesniemi, Helsingfors og arkitekterne James Wright og Bernt Winding.

Smukkere bøger

Foreningen for Boghåndværk fylder d. 26. februar 70 år. For-eningen blev stiftet af xylograf F. Hendriksen, der med ildhu kastede sig ud i kampen for smukkere bøger.

Medens det i de første år var det særprægede, tildels exclu-sive, der var karakteristisk for foreningens arbejde, begyndte man omkring 1933 at interessere sig for den almindelige bog.

Dette arbejde har hos alle de parter, der samarbejder om en bogs fremstilling, stimuleret interessen for bogens udseende. Den almindelige bog *er* blevet smukkere.

Denne fornyede aktivitet har holdt den gamle forening ung. Så sprælsk er den blevet, at den vil have eget hus. Den starter i anledning af fødselsdagen et fond til dette formål. Foreningen, hvis adresse er Furesø Parkvej 51, Virum, Postgiro 2 99 77, mod-tager gerne bidrag – store eller små – til fonden.

Som medlem af foreningen (kontingent 20,– kr. årligt) mod-tager man de årlige bogudsendelser, hvis værdi langt overstiger kontingentet.

Koncerter i Statens museum for Kunst

Den 2. marts opfører et ensemble af unge musikere under ledelse af Ole Henrik Bruun med Niels Nielsen og Boris Linderud som solister Alban Bergs kammerkoncert. Som en ouverture af en dansk tolvtonekomponist spiller Niels Nielsen indledningsvis 5 præludier for soloviolin af Jan Maegaard.

16. marts sidder Bengt Johnsson ved flyglet og spiller unge komponister som Pierre Boulez, Karlheinz Stockhausen og Humphrey Searle. DUT er medarrangør af denne koncert.

Boligbyggeriet november 1957

Hovedstadsområdet samt 5 provinsbyer og disses forstæder	Antal lejligheder			
	Okt. 1956	Nov. 1956	Okt. 1957	Nov. 1957
Byggetilladelse givet i løbet af måneden	801	799	762	1 250
Byggetilladelse ved måne-dens slutning	4 153	4 284	2 935	3 739
Påbegyndt i løbet af måne-den	419	662	379	432
Fuldført i løbet af måneden	654	1 039	1 159	1 630
Under udførelse ved måne-dens slutning	15 013	14 635	12 840	11 636
Beregnede tal for hele landet, excl. egentlige landkommuner				
Under udførelse ved måne-dens slutning	22 600	22 100	19 600	17 800

SKUF IKKE OPTIMISTERNE

Hvis ord og sympati alene kunne gøre det, ville omfattende saneringer for længst være gennemført her i landet. Med lidt god vilje og navnlig passende bevillinger af statskassen ville det med den eksisterende saneringslov (boligtilsynsloven) have været muligt at sanere de fleste af de direkte sundhedsfarlige boliger i vore byer.

Det er viljen og pengene, det har skortet på -- det er godt at holde sig for øje, når man skal vurdere betydningen af den betænkning saneringskommissionen netop har offentliggjort. Hvis betænkningen kan stimulere de gode viljer i folketinget og lokke nogle millioner fra finansministeren, vil den få praktisk betydning.

Heldigvis er der grund til en vis behersket optimisme med hensyn til betænkningens muligheder for at få folketinget i tale.

Væsentligst i denne henseende er kommissionens vurdering af mulighederne for at påbegynde saneringen. I almindelighed er det blevet hævdet, at en egentlig sanering først kan påbegyndes, når der er tilvejebragt en boligreserve. Det lyder besnærende og er aldrig kraftigt imødegået. Det kan have været en sovepude for de i forvejen hårdt trængte politikere.

Der har i de senere år været en relativ høj boligproduktion, der skulle have gjort det muligt at dække boligbehovet lige så godt som før krigen. Det er dog stadig ikke muligt at skimte en boligreserve, end ikke i en fjernere fremtid. Hvis saneringen skal gøres afhængig af en boligreserve vil den blive skudt ud i det uvisse.

Forekomsten af en egentlig boligreserve vil selvfølgelig lette genhusningen af saneringsområdernes beboere. Men der findes dog også andre muligheder. Kommissionen hævder meget overbevisende, at det næppe er muligt over en længere periode at tilvejebringe og opretholde en boligreserve af nogen betydning, idet forekomsten af ledige lejligheder forholdsvis hurtigt vil lægge en dæmper på nybyggeriet og boligreserven derfor forsvinde igen. Endnu vanskeligere vil det være at opnå en reserve af billige boliger. Ved at begrænse saneringen til perioder med en boligreserve vil saneringen få et alt for ringe omfang.

Kommissionen har anslået, at der i København og provinsbyerne er ca. 50.000 lejligheder, der er saneringsmodne, fordi de er sundheds- og brandfarlige eller fordi de ligger indenfor et saneringsområde. Man har tidligere anslået antallet til mere end det dobbelte. Det beror jo på hvilke kriterier, man anlægger ved bedømmelsen. Men når man ved, hvor få lejligheder, der er saneret efter krigen, må det være særdeles realistisk kun at regne med 50.000. Når de er af vejen, kan man jo se på sagen igen.

Kommissionen mener, at saneringen bør påbegyndes snarest muligt og gennemføres over en periode på højst 15–20 år. Dette indebærer, at der i gennemsnit skal nedlægges 2.500–3.500 boliger om året. Heraf kan antagelig ca. 1.500 lejligheder nedlægges ved kondemnering.

Det foreslås, at staten yder økonomisk støtte til saneringer, dels ved at dække halvdelen af saneringstabet, dels ved at yde lån til finansieringsudgifterne iøvrigt. Realiseringen af et saneringsprogram på ca. 2.000 lejligheder om året skønnes at ville medføre en årlig udgift for staten på ca. 6 mill. kr. til tilskud og ca. 15 mill. kr. til lån.

Det er så beskedne summer, at det næsten er utænkeligt, at folketinget af den grund skulle nægte at medvirke til, at der nu endelig kommer gang i saneringen.

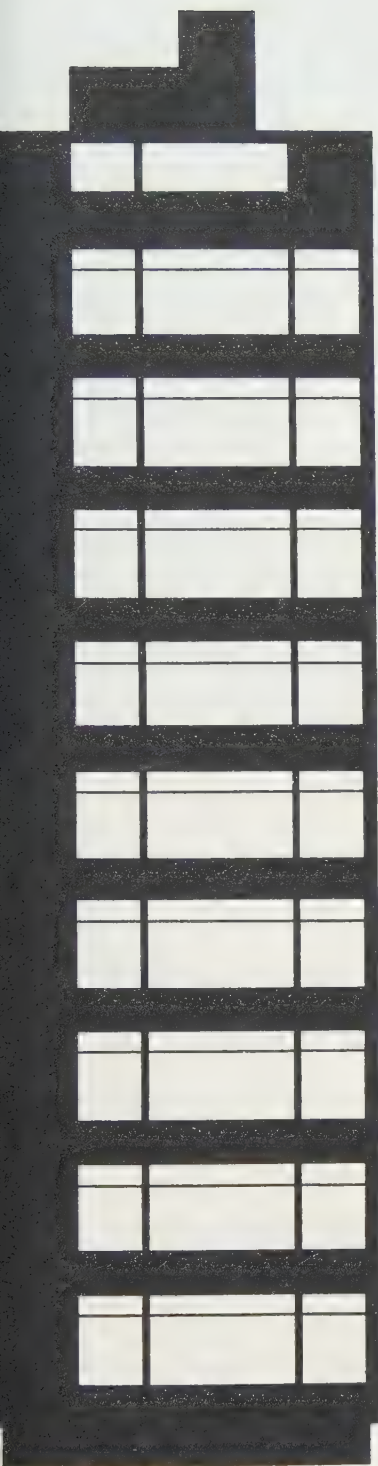
Det lovforslag kommissionen har udarbejdet er en modernisering af den eksisterende lov. Og selv om lovens ordlyd ikke er afgørende for, om saneringen kommer i gang, er det selvfølgelig af betydning at værktøjet er i orden.

Væsentligst i denne forbindelse er en ny bestemmelse, der skal gøre det muligt at gennemføre det, kommissionen kalder differentierede saneringer. Den nuværende lov sigter mod totalsaneringer. Men meget ofte vil det i et saneringskvarter være rimeligt at bevare og istandsætte en del af ejendommene og fjerne resten, og derigennem skabe et tilfredsstillende boligområde.

De liberaliseringstanker, der har præget diskussionerne om byggestøttelovens fornyelse, synes også at have påvirket saneringskommissionens arbejde. Forslaget til lov om sanering af usunde bydele åbner mulighed for de private grundejere for at iværksætte saneringer på nærmere præciserede vilkår. Forudsætningen er bl. a. at de interesserede grundejere danner et ejerlav. Den private interesse for rene boligsaneringer er sikkert lig nul. Det virker derfor helt uforståeligt, at der ifølge lovudkastet altid først skal forsøges gennemført ejerlavssaneringer. Og når så tillige reglerne herom er overordentlig komplicerede og uoverskuelige kan denne bestemmelse blive stærkt hæmmende for kommunernes arbejde med saneringssagen.

Et mindretal af kommissionen har da også taget forbehold overfor kravet om, at ejerlavssaneringer altid skal forsøges.

Kommissionen har indgående beskæftiget sig med spørgsmålet om tilvejebringelsen af erstatningsboliger og finansieringen af nybyggeriet i saneringsområderne. Kommissionen kommer selvfølgelig til det resultat, at disse problemer må løses i forbindelse med byggestøtteloven. I denne henseende er det altså et gunstigt tidspunkt for betænkningens udsendelse, tidsnok til at minde lovgiverne om, at den nye byggestøttelov også må medvirke til byernes fornyelse. *s.*

Hallen set fra den store platform

kan ses i umiddelbar nærhed af kongreshallen. Er der nogen forskel på et symbol, hvis form er naturalistisk og et symbol, hvis form er lånt fra en ny konstruktion?

Stubbins: Siden mennesket for første gang bemalede væggene i sin hule, siden mennesket for første gang søgte at udtrykke noget gennem tegning, har symboler været en del af dets væsen.

Otto: Den nye byggekunst forsøgte at aflægge de ydre virkemidler, forsøgte hellere at være kold end falsk. Vi har dog i mellemtiden måttet indse at også *det enkle* kan bruges til den værste form for representation. Man siger i guld, stål og glas *Se her, hvor enkle vi er, og hvor beskedne.*

En bygning må være funktionelt og konstruktivt rigtig – det er et krav, der ikke først er blevet gyldigt med den nye byggekunst. Men vil vi finde en gyldig form, så hjælper det hverken at lægge hovedvægten på opgaven eller på konstruktionen.

Funktionalismen lader til endelig at være overvundet. (Funktionalisme her forstået som arkitekturretningen, der stræber efter at gøre funktionen til et formelement – ikke at forveksle med det at bygge funktionelt rigtigt). Konstruktionen, der tidligere havde en rent tjenende opgave, bliver nu gjort til et formelement – og endda et meget væsentligt. (Eksempel: Man kan anbringe et fladt tag på ganske få støttepunkter – eller også hænge det op på et kæmpemæssigt tårn).

Meget af det, der bygges for tiden er anlagt på at skulle virke sensationelt, som om man ikke havde lært, at vi er færdige med den tid, da menneskeheden anså tekniske fremskridt for pionerarbejder.

HYLOSAN

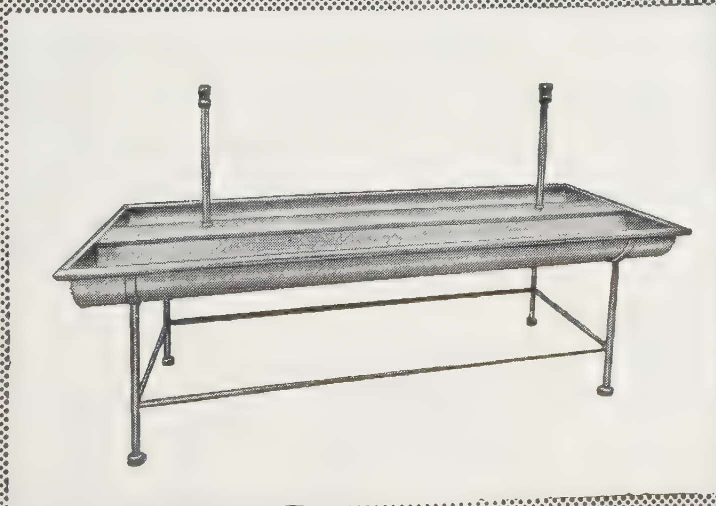
sikrer mod svamp, råd og skadedyr . . .

Ved at foreskrive HYLOSAN til alt træværk sikrer De bygherren mod overraskelser i form af råd, svamp og skadedyr.
HYLOSAN er et gennemprøvet produkt med bl. a. pentaklorphenol, og det giver den sikrest mulige imprægnering.
HYLOSAN er let at påstryge – det har stor indtrængningsevne – lader sig ikke udvaske af træet, og der kan males på HYLOSAN-impræneret træ.
HYLOSAN er godkendt af Boligministeriet for anvendelse i statsstøttet byggeri.
HYLOSAN fås grøn, lysebrun og farveløs.
TAXOLEUM (blokhusfarve) med samme imprægnerende egenskaber fås i to smukke farver: mellembrun og mørkebrun.
Vi vil gerne sende Dem yderligere oplysninger.

København	Holbæk	Horsens
C. *13.842	*1213	*2 53 33

Nu er tiden inde til modernisering af folkerum

Anvend

VASKE RENDER

af

RUSTFRI STÅL

Robust kvalitet

Billig i anskaffelse

som ill. længde 1800 mm kr. 975.-
- - 2400 - - kr. 1200.-

Bang & Pingel A/s

KØBENHAVN
Kontor: C. *6286
Eksp.: Hilda 3232

ÅRHUS
Kontor, Eksp.: 3 34 00

Alligevel må der gøres forsøg – tekniske såvel som plastiske – netop også i byggeriet må vi vove noget, for der er opgaver, som det er påtrængende nødvendigt at vi løser. Skalkonstruktioner, lette gitterkonstruktioner og hængende tage blev udarbejdet for at gøre omkostningerne ved konstruktionerne så små som overhovedet muligt – og endda ikke blot for at spare penge og arbejdskraft, men hovedsagelig for at skaffe plads for et levende indhold. Man søger sådanne konstruktioner for at gøre det stivnede byggeri dynamisk igen, og for at kunne tilpasse det til de stadigt skiftende opgaver menneskene stiller. Netop de tynde net af tove har udløst nye muligheder, vi kan i dag bygge med en brøkdel af de konstruktive omkostninger man tidligere arbejdede med.

Til en bestemt gruppe af opgaver er der kun een konstruktiv løsning, der er særlig egnet. Denne finder sin form under arbejdet med opgaven. Jo mere intensivt man søger, jo mindre forudindtaget lederen er, desto hurtigere kan der findes en form af høj plastisk værdi. Man kan næsten sige: Sådanne bygninger kan man ikke tegne, man kan kun gennem stadig søgen bistå dem med at antage den endelige form.

Hvis man ville bygge en kongreshal med en fri tagkonstruktion i et grønt område i et bycenter – og hvis man vel at mærke ville gøre det så enkelt som muligt – så ville der fremkomme noget helt andet end her i Berlin. I hvert fald var en sådan bygning blevet mere beskeden og mindre påtrængende.

Stubbins: I arkitekturen findes der aldrig en *eneste* løsning. Da vi gik i gang med dette problem uden forudfattede meninger, havde mine medarbejdere og jeg mange, meget forskellige opfattelser, før vi nåede til den løsning, der forekom os den bedste. Jeg vil ikke her gøre nærmere rede for det, men blot sige, at det var mit mål, at udforme og forbinde de forskellige elementer på en sådan måde, at de finder plads i et konstruktivt mønster, der ikke blot skaber et åbent og gæstfrit klima, men også er symbolsk for bygningens formål. Auditoriets omstridte form har mange fordele: selvom den ikke direkte symboliserer *den frie tale*, byder den på en akustisk fremragende inderside og et stort overdækket uderum uden at områder afgrænser sig skarpt, den fortsætter grundformationen og kroner landskabet, som er hævet ved hjælp af platformen, den er sluttet og dog åben, den har kraft og virkning, den er monumental og – ikke mindst – er den i besiddelse af skønhed.

Otto: Berlin har fået et nyt, betydningsfuldt bygværk. I betragtning af betydningen har bygmestrene øjensynligt haft for kort tid til at løse alle spørgsmål forbundet med opførelsen af denne bygning. Forsåvidt er det urimeligt at stille så strenge krav til dette afgjort fremragende bygværk. I søgen efter en egnet form for en bygning for den frie tale er problemet i det mindste grebet ganske klart an. Og det er godt.

En begyndelse er gjort. Nu må vi ikke blive stående, og vi må ikke hvile før der mange steder på jorden er sådanne steder, hvor menneskene, som er blevet fremmede for hinanden, kan mødes i samtale.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Tidsskrifter modtaget indtil 31. januar 1958

Werk 11/1957
Forretningsbygninger. Zschokke i Genève, arkitekt: Georges Addor i samarb. m. W. Lups. Waltisbühl i Zürich, arkitekt: Rudolf Zürcher. Unip i La Chaux-de-Fonds, arkitekter: Martin H. Burckhardt og Karl August Burckhardt. De Bijenkorf i Rotterdam, arkitekter: Marcel Breuer og A. Elzas. Desuden forskellige mindre kontor- og forretningsbygninger, en omtale af „Den Permanente" i København, af freskomalerier af Fritz Paulis i rådhuset i Bern, samt en artikel om maleren Ernst Morgenthaler.

Werk 12/1957
Eenfamiliehus i Küsnacht ved Zürich, arkitekt, prof. ETH Alfred Roth. Projekt til et sommerhus ved Bruxelles, arkitekt Alfred Roth. Indretning af en lejlighed i Bern, innenarchtektin Martha Huber-Villiger. Textiler i boligen, af Max König. Gamle og nye polstermøbler, Le Corbusier, Charlotte Perriand og Mies van der Rohe og nye arbejder af schweitziske og amerikanske arkitekter. Nye spisebestik. Huse og landsbyer på de græske øer, af Giorgio Crespo. Keramik af Antonio Cumella Serret. Glasarbejder af Roberto Niederer, Zürich. Legetøj for voksne, af Ursula Isler-Hungerbühler.

Werk 1/1958
Byplanlægning. *Die Stadt von Morgen*, udstillingen på Interbau, Berlin, ark. prof. Karl Otto. Alvar Aalto's boligbebyggelse på Interbau. Boligbebyggelse af arkitekt Otto H. Senn, Basel i Hansaviertel, Berlin. Benedikt Huber: Om de to højhusgrupper i Bern, *Altwyler* af arkitekterne Eduard Helfer, Ernst Wirz og Vincenzo Somazzi, og *Neuhaus* af arkitekt Eduard Helfer. Nyt boligbyggeri i Rom af arkitekt Ugo Luccichenti. Skulpturer af Karl Geiser. Arbejder af maleren Adolf Dietrich. Diverse noter, konkurrenceresultater m. m.

Architectural Review december 1957
Peter Ferriday: John Britton, 1771–1857. TUC Memorial Building, ark: David du R. Aberdeen. Efter en konkurrence i 1948 påbegyndtes arbejdet i 1953 og afsluttedes sommeren 1957. Beskrivelsen af denne bygning fylder 19 sider med store fotografier, planer og snit samt 4 sider med diverse tekniske detaljer. Gordon Cullen: Street Ligh[ting]. William Holford: Br[a]silia, en ny hovedstad i Br[a]silien. F. J. B. Watson: C[a]nova and the English. D[i]verse noter om forskelligt by[g]geri, udstillinger, boganme[l]delser m. m.

Architectural Review januar 19[58]
Dette nummer viser udelu[k]kende projekter til forskelli[gt] byggeri i England. Der vis[es] offentlige bygninger, bypla[n], tekniske skoler o. l., kirke[r], universitetsbygninger, ko[n]torbygninger, hospitaler, luf[t]havne, industribyggeri m. m.

Baukunst und Werkform 1/58
Flere artikler i dette numme[r] behandler forholdet mellem arkitekterne og pressen, pre[s]sens arkitekturkritik. Et ny[t] museum: Wallraf-Richartz Museum i Köln, ark.: Ru[]dolf Schwarz og Josef Ber[]nard, vises og beskrives. Ben[]jamin-Franklin-Halle i Ber[]lin, ark.: Hugh A. Stubbin[s] i samarbejde med Werne[r] Düttmann og Franz Mocken. Beskrivelse af Thilo Koch kritik af Frei Otto og et sva[r] af Hugh A. Stubbins. Lewi[s] Mumford har skrevet en ar[]tikel i *New Yorker* med title[n] *Skyline* (*The Marseille Folly*) som her gengives under titlen *Der „Nonsens" von Marseille*; [i] denne artikel kritiserer Mum[]ford Le Courbusier's Unit[é] d'Habitation. Desuden vise[s] et projekt til en bebyggelses[]plan til et boligområde ud[]arbejdet af Peter Friedrich og Josef Lembrock, vist på ud[]stillingen Die Stadt von Mor[]gen på Interbau. Et nyt kon[]struktionsprincip i møbler a[f] ark. Werner Blaser, Basel. En artikel om rumakustik.

Byggeindustrien 1/58
Om projektering af boligbyg[]geri, leder. Cand. polit. Børge Hansen: De store årgange om lærepladser og uddan[]nelsesforhold. Er de nugæl[]dende aflønningsformer in[]denfor byggeindustrien hen[]sigtsmæssige, oversat fra de[t] svenske *Byggnadsindustrien*. Porcelænsemalje udsat for vejrliget til brug for en vur[]dering af dets egenskaber i byggeindustrien.

De grafiske fag 1/1958
Joseph Blumenthal og hans Spiral Press, en amerikansk bogkunstner. Gamle skole[]bøger bliver til nye, om skole[]bogens typografi. Nyt om skrift. Nye tryk. Alfabeter, en udstilling i Det kongelige Bibliotek. Månedens tryksag – er to brochurer fra B&W.

VIGGO DENCKER

SMEDEARBEJDE . ELEKTRISKE ANLÆG . LYSREKLAMER

GL. KONGEVEJ 136-138 . KØBENHAVN V   CENTRAL 1188

Besøg vor udstilling af el-udstyr   *Byens største specialforretning*

VERMICULIT

- Danmarks mest solgte isolationsmateriale til indblæsning i ydermure

ca. 6000 huse isoleret . . .

VERMICULIT **er godkendt af Boligministeriet, Københavns Magistrat og Bygningskommissionernes Fællesudvalg.**

Indhent oplysninger og forlang specialbrochure hos en af de **over 100** trælast- og bygningsmaterialeforretninger landet over, der disponerer over AERO-indblæsningsmaskiner.

★

FUTURAL

FREMTIDENS TAG

taget, der byder de store fordele

- udført af letmetal
- hurtigt at oplægge
- økonomisk i anvendelse
- kræver ikke vedligeholdelse
- besidder stor styrke
- fuldstændig stormsikkert
- har god varmeeffekt
- smukt udseende
- intet dilatationsproblem

godkendt til anvendelse i København

Godkendt af Boligministeriet til byggeri med statsstøtte

BRØDRENE DAHL A/s

KØBENHAVN

EKSPEDITION. BRØDREGAARDEN OTTILIAVEJ 15 VALBY TLF 30 11 44

KONTOR: INDUSTRIBYGNINGEN VESTERBROGADE 1, V CENTRAL 6585

AARHUS	ODENSE	NYKØBING F
BRØDREGAARDEN	BRØDREGAARDEN	BRØDREGAARDEN
NØRRE ALLÉ 55	SORTEBRØDRETORV 16	FRISEGADE 18
TLF 2 70 00	TLF 3795, 8440	TLF. 85 36 55

Firmaet Valdemar Bald

Ved Murermester K. Bald

Murerarbejde - Kloak - Jernbeton
Indmuring af dampkedler

Randersgade 9 - København Ø - Central 4814

CARL J. HANSEN & SØN

Murermestre og Entreprenører

Omøgade 13 . Telf, Ryvang 2370 - 2379

Privat Telf. Helrup 2501

H. NIELSEN OG SØN · MASKINFABRIK A/s

PORTE

ALDERSROGADE 37 . KØBENHAVN N . TLF. ÆGIR 3303

Meddelelser fra
DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

Bredgade 66, København K.
Telefon *Minerva 1290

Adresseforandringer

Arkitekt Svend Eriksen, *bolig* fra Kanalvägen 14 F, Sollentuna, Stockholm til Jens Juelsvej 16,3. Odense, telefon Odense 119834.
Arkitekt Ejnar Mikkelsen, *bolig* fra Skrænten 130, Esbjerg til Nørrebrogade 6, Fredericia, telefon Fredericia 46.
Arkitekt B. C. Møller, *bolig* fra Brenderup, Fyn til „Søvang", Glamsbjerg, Fyn, telefon Glamsbjerg 2.
Arkitekt Emil Christiansen, *bolig* fra Athensvej 18, Kbh. S. til Siamvej 9, Kbh. S.
Arkitekt Per Vagn Glarborg, *bolig* fra 5484 Manila Avenue, Oakland 18, California, U.S. A. til 1006 Leorita Str., Baldwin Park, California, U.S.A.
Arkitekt Chr. E. Lytthans, *bolig* fra Vejporten 47, Hjortekær pr. Klampenborg til Godthåb, Grønland.
Arkitekt Henry Munkebo, *bolig* fra Hersegade 10, Roskilde til Thorsvej 7, Roskilde, telefon Rosa 5061.
Arkitekt Otto Ottesen, *bolig* fra Klampenborgvej 57, Svendborg til Skrænten 102, Esbjerg.

Meddelelser fra
AKADEMISK ARKITEKTFORENING

Nye medlemmer

Arkitekt Henrik Brøndal, *bolig* Fortunvej 34, Charlottenlund, telefon Ordrup 9636.
Arkitekt Olaf Deigaard, *bolig* Malmbergsvej 9, Holte, telefon 80 12 74.
Arkitekt Erling Grenander, *bolig* Søborg Torv 6, 2. Søborg, telefon Søborg 6700.
Arkitekt Jesper Harvest, *bolig* Kløckersvej 7, Gentofte.
Arkitekt Vilhelm Hovman Jonassen, *bolig og tegnestue:* Stokrosevej 5, st. S. telefon AM 7164 x.
Arkitekt Steen Bork Jensen, *bolig* Nissumvej 81, Mørkhøj, telefon 94 55 48.
Arkitekt Lise Juel, *bolig* Slotsgade 21, Fredensborg, telefon Fredensborg 265.
Arkitekt Jens Jørgensen, *bolig* Sallingvej 37, 2. th. Kbh. F.
Arkitekt Ib Rasmussen, *bolig* Strandvejen 208, Charlottenlund, *tegnestue* Badstuestræde 11 C, 2. Kbh. K.
Arkitekt Jørgen Schnedler-Meyer, *bolig og tegnestue* Søllerød Park, blok 12 nr. 21, Holte, telefon Holte 2870.
Arkitekt Henrik Ussing, *bolig* Søllerød Park, blok 16 nr. 13, Holte, telefon Holte 2766.

Referatkort til nr. 3

06.063:728.03

DEN LILLE OPGAVE MED DE STORE MULIGHEDER
af Hans Erling Langkilde.

Forfatteren, der var medlem af dommerkomiteen ved eenfamiliehus-konkurrencen Mit eget hus, skriver her om baggrunden for konkurrencen og om den udvikling, der er sket indenfor byggeriet af eenfamiliehuse i de sidste 30 år. Forfatteren beskæftiger sig også med den kritik, der fra forskellig side er fremkommet dels af et af de præmierede projekter og dels af dommerkomiteens arbejde.

Arkitekten nr. 3/1958, side 37

06.063:728.3

MIT EGET HUS – KONKURRENCE UDSKREVET AF SPAREKASSEN FOR KJØBENHAVN OG OMEGN

Denne konkurrence om eenfamiliehuse blev udskrevet i september 1957. Der var stillet detaljerede brugsmæssige krav samt krav om en forsvarlig økonomi. Formålet var at skabe en frugtbar fornyelse af hustyper for det brede behov, hustyper med mulighed for en rationel fremstilling. Konkurrencen var delt i to grupper – gruppe A den lille familiebolig og gruppe B boliger for familier, hvis økonomi tillader en mere omfattende opfyldelse af krav og ønsker.

Der indkom 540 forslag, hvoraf de præmierede og nogle af de indkøbte her vises med planer, snit og facader samt uddrag af dommerkomiteens betænkning.

Arkitekten nr. 3/1958, side 39

728.54

FERIEHJEM VED NORDSTRAND, NYKØBING SJÆLLAND
Arkitekter: Carlsberg Bryggeriernes Projekteringsafdeling

Med støtte fra bryggerierne har virksomhedens arbejdere ladet opføre dette feriehjem for deres skolesøgende børn. Feriehjemmet er færdigbygget i april 1957 og rummer plads til ialt 72 børn samt det fornødne personale. Feriehjemmet benyttes kun i sommertiden.

Arkitekten, nr. 3/1958, side 49

Fund af guldhalskæde i alpeekspressen

Allgemeiner Deutsche Automobil-Club e. V., München 22, Königinsstrasse 9–11 a, har meddelt Forenede Danske Motorejere, at et af klubbens medlemmer har fundet et guldhalsbånd af italiensk fabrikat, formodentlig tabt af en dansk arkitektfamilie i alpeekspressen fra Milano til Innsbruck den 22.-12-57. Yderligere oplyses det, at den pågældende, som er arkitekt i København i det forløbne år har opført et motel; sønnen studerer teknik. Såfremt ejeren af smykket ser denne meddelelse, bedes vedkommende sætte sig i forbindelse med Forenede Danske Motorejere. Frederiksborggade 18, Kbh. K., telefon MI 3010.

STILLING TILBYDES

Møbelarkitekt. Snedkerivirksomhed søger samarbejde med møbelarkitekt, som på provisionsbasis vil udarbejde tegninger til serieproduktion af moderne kvalitetsmøbler. Evt. tilbud til billet mrk. 933, *Arkitekten*, Bredgade 66, K.

Kampsax. I et land, hvor vi har vort virke, overdrager statsbanken os projektering af og tilsyn med bankens byggearbejder omfattende en række større og mindre bankbygninger i hovedstaden og i provinsbyerne. Til ledelse af dette program søger vi: **1 civilingeniør** og **1 arkitekt M.A.A.** Alder 30-40 år, aktive og praktiske med administrative evner. Særdeles gode betingelser. Henvendelse til ansøgningskontoret. *Kampmann, Kierulff & Saxild A/S*, Dagmarhus, C. 7247, København V.

Tegnestuemedarbejder til detaillering af skolebyggeri, herunder inventar søges omgående for kortere eller længere tid. *Mads Kamp*, arkitekt M.A.A., Englandsvej 12, Esbjerg.

REGNSKABER FØRES

Arkitekt-regnskaber føres med månedlig balance og årsafsluttet driftsregnskab og status. Nærmere aftale ved henvendelse til *Th. Eiken*, Vesterbrogade 125, V. Dagen PAlæ 4496 – aften VEster 7456.

TEGNESTUE TIL LEJE

Tegnestue 6 × 6 m med egen indgang og lille entre tilleje. Nyhavn 20². Oplysninger fås på PA 4696.

Referatkort til nr. 4

72(43)

TYSK ARKITEKTUR
af Udo Kultermann

Forfatteren beskæftiger sig med problemer i forbindelse med byggeriet i Tyskland i tiden efter 1945. Størst interesse samler sig om det offentlige byggeri og bygninger for industri og handel. Artiklen er illustreret med eksempler på bl. a. teatre, koncerthuse o. l.

Arkitekten nr. 4/1958, side 53

061.4

DANSKE TEKSTILER PÅ DE YOUNG MUSÆET, SAN FRANCISCO
af Torben Strandgaard

Forfatteren har for De Young musæet i San Francisco, U.S.A. arrangeret en udstilling af danske tekstiler sammen med et udvalg af danske møbler. Tekstilerne omfattede møbelstof, gardinstof og gulvtæpper.

Arkitekten nr. 4/1958, side 68

711.164

SKUF IKKE OPTIMISTERNE

I denne artikel omtales den netop offentliggjorte betænkning fra saneringskommissionen. I almindelighed hævdes det at sanering først kan påbegyndes, når en boligreserve er tilvejebragt, men hvis saneringen skal gøres afhængig heraf, vil den blive udskudt i det uvisse.

Kommissionen mener, at saneringen bør påbegyndes snarest muligt og gennemføres over en periode på højst 15-20 år. Kommissionen foreslår også differentierede saneringer, hvorimod den nugældende lov sigter mod totalsaneringer. Kommissionen mener endvidere at tilvejebringelsen af erstatningsboliger må løses i forbindelse med byggestøtteloven.

Arkitekten nr. 4/1958, side 72

Bianco Lunos Bogtrykkeri A-S, Kbhvn.